

TULIB
3 1379 00954286 2

กรมศิลปากร

ประชุมพงษาวดารภาคที่ ๑๑

พงษาวดารเมืองหลวงพระบาง

พิมพ์แจกในงานศพ

อำมาตย์เอก พระยาอุตรกิจพิจารณา (สุด สาระสุตษ์)

พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

นางสาววาทิ สาระสุทธิ ธิดาพระยาอัครกิจพิหารณ์ พิศาลเกษตร
พิสัย (สุต สาระสุทธิ) มาแจ้งความแก่กรรมการหอพระสมุทวชิรญาณ
สำหรับพระนคร ว่า จะทำการปลงศพสนองคุณบิดา จะใคร่ได้หนังสือ
พิมพ์แจกในงานศพสักเรื่อง ๑ แลมีประสงค์จะให้ข้าพเจ้าแต่งเรื่อง
ประวัติของพระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑ ในหนังสือนั้นด้วย พระยาอัครกิจ
พิหารณ์กับข้าพเจ้าได้เคยรับราชการร่วมกันมาช้านาน นับว่าเป็นผู้ที่
ชอบพอกันเคยกันมาอย่างสนิท ข้าพเจ้าจึงรับเป็นธุระให้ตามประสงค์

ส่วนเรื่องหนังสือสำหรับจะแจกในงานศพพระยาอัครกิจ ๑ นั้น มี
หนังสือหอพระสมุท ๑ พิมพ์จนไว้เห็นเหมาะจะดัดอยู่เรื่อง ๑ คือประชุม
พงษาวดารภาค ๓๑ ว่าด้วยเรื่องพงษาวดารเมืองหลวงพระบาง หนังสือ
เรื่องนี้เมื่อพิมพ์จนแล้ว เจ้าภาพงานศพพระยาอัครกิจปลาค ได้มาขอ
แบ่งไปแจกในงานศพคราวนั้นหน่อยหนึ่ง หนังสือยังไม่แพร่หลายเหลือ
อยู่มาก ข้าพเจ้าเห็นว่าควรแจกในงานศพพระยาอัครกิจ ๑ ได้เหมือนกัน
เพราะพระยาอัครกิจ ๑ ก็ได้เคยรับราชการตรากรมที่เมืองหลวงพระ
บางมามาก ทำนองเดียวกับพระยาอัครกิจปลาค จึงได้แนะนำให้แจก
หนังสือประชุมพงษาวดารภาค ๓๑ เล่มนี้

หนังสือพงษาวดารเมืองหลวงพระบางฉบับนี้ ตามเนื้อเรื่องแสดง
ว่าเป็นหนังสือแต่งถวายเมื่อในรัชกาลที่ ๕ แต่ใครจะเป็นผู้แต่งหาทราบไม่
หอพระสมุท ๑ ได้ค้นฉบับมาจากอาลักษณ์ฉบับ ๑ จากกระทรวงมหาด
ไทยฉบับ ๑ เรื่องข้างตอนต้นเห็นได้ว่าเก็บความมาจากพงษาวดารล้าน
ช้าง ฉบับพิมพ์ในประชุมพงษาวดารภาคที่ ๑ นั้นเอง ฉบับนี้เป็นภาษา

(๒)

ชาวหลวงพระบาง อยุ่ข้เขามาแต่งเสียใหม่ ให้เป็นภาษาชาวกรุงเทพฯ
อ่านเข้าใจง่ายขึ้น แลแต่งเรื่องพงษาวดารเพิ่มเติมต่อลงมาจนสิ้น
รัชกาลที่ ๔ แต่ความตอนต้นอยุ่ข้แต่งแก้ไขค้กราชจากอยุ่ข้เดิมจน
เลอะเทอะวิปลาศมาก ข้าพเจ้าได้พยายามสอบแก้ไขหาอยุ่ข้เดิม ซึ่ง
เห็นว่าจะเป็นหลักฐานถูกต้องหลายแห่ง

หนังสือพงษาวดารทางน้เรียกชื่อต่าง ๆ กันหลายอย่าง เรียกว่า
พงษาวดารล้านช้างบ้าง พงษาวดารกรุงศรีสัตนาคนหุตบ้าง พงษาวดาร
เมืองหลวงพระบางบ้าง พงษาวดารเมืองเวียงจันทน์บ้าง ชวนให้สงสัย
ความจริงค้งน้ คือ

ที่เรียกว่ากรุงศรีสัตนาคนหุตค้ ฤาเมืองล้านช้างค้ ที่จริง
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่เรียกว่าศรีสัตนาคนหุต เป็นของผกภาษา
ยาพ้ชนเรียกให้เพราะ คำว่าล้านช้าง เป็นภาษาที่ไทยเรียกกันมาแต่
ก่อน ตามที่เข้าใจกันโดยมาก ฤาแม้ความเข้าใจของพวกหลวง
พระบางเองทุกวันน้ว่า “ช้างสิบแสนตัว” จึงเขียนว่าล้านช้าง แต่
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยว่า ที่จริงน้
ล้านช้าง หมายความว่า เป็นทำเลช้างค้กับลานนา ซึ่งเรียกอาณาเขตร
มณฑลภาคพายัพมาแต่โบราณ หมายความว่า เป็นทำเลทำนา เพราะ
ทางเมืองหลวงพระบางเป็นที่ห้วยเขาบ้าง ทำนองจะเป็นที่มีช้างมาก
จึงเรียกว่าล้านช้าง ส่วนเมืองเชียงราย เชียงใหม่ มีที่ราบสำหรับทำ
ไร่นามาก จึงเรียกว่าลานนาเป็นค้กัน เป็นคำของพวกไทยที่อยู่ข้าง
เหนือเรียกแต่ค้ค้คำบรรพค้งน้

กรุงศรีสัตนาคนหุต ฤๅล้านช้าง เติมตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองเชียง
คง เชียงทอง (คือทลวงพระบางทุกวันนี้) จึงเรียกว่า “เมืองหลวง”
ยังห้ามนามพระบางต่อเข้าข้างหลังไม่ เป็นราชธานีมาจนบวอก พ.ศ. ๒๓๐๓
ตรงสมัยในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิครองกรุงศรีอยุธยา พระ
ไชยเชษฐาธิราชย้ายลงมาอยู่เมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานี เรียกเมือง
เวียงจันทน์ว่าเมืองหลวงชนอีกแห่ง ๑ จึงเอานามพระบางเดิมทำยนามเมือง
หลวงเดิม ว่าเมืองหลวงพระบาง ให้แปลกกับเมืองหลวงใหม่ ด้วย
พระบางยังคงอยู่ที่เมืองหลวงเดิม กรุงศรีสัตนาคนหุตยังรวมเป็นอาณา
เขตรอนเดียวกันทั้งเวียงจันทน์แลหลวงพระบางมาจนราวบวอก พ.ศ. ๒๒๓๕
ตรงสมัยในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชาครองกรุงศรีอยุธยา พวกราช
วงศ์กรุงศรีสัตนาคนหุตเกิดแตกกันเป็น ๒ ก๊ก พระไชยองค์แว้ ได้อาณา
เขตรข้างตอนใต้ตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานี เจ้ากิงกิสสะ ได้อาณา
เขตรข้างตอนเหนือ ตั้งเมืองหลวงเดิม คือเมืองหลวงพระบาง เป็นราช
ธานี ต่างใช้นามว่ากรุงศรีสัตนาคนหุตเหมือนกันทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อปราบ
ปรามกันลงไม่ได้ จึงได้ตกลงแยกกันเป็น ๒ อาณาเขตร แลจึงเกิด
ชื่อสำหรับเรียกให้แปลกกันว่า พระเจ้ากรุงจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้าน
ช้างร่มขาวฝ่าย ๑ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวหลวงพระบา
ฝ่าย ๑ แต่ผู้นอกเรียกว่า เจ้าเมืองเวียงจันทน์แลเจ้าหลวงพระบางจนทำลาย
ล้างเมืองเวียงจันทน์เมื่อเจ้าอนเป็นขบถในรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทรน
จึงเหลือแต่หลวงพระบางเมืองเดียวจนตรายเท่าทุกวันนี้

๑ คำว่า แว ก็คำเดียวกับ เว้ นั้นเอง เพราะพระไชย (เชษฐา) องค์นี้หนีไป
ตั้งตัวได้ที่เมืองเว้ ในอาณาจักรญวน

(๕)

เรื่องพงษาวดารที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ข้างตอนต้นที่จริงเป็นพงษาว
ดารกรุงศรีสัตนาคนหุต ฤๅล้านช้างรวมกันลงมาหน้า ๓๕ จึงแยกไป
เป็นพงษาวดารเมืองหลวงพระบาง เพราะเหตุที่มเหศวรเจียงเงินทชนต่าง
หากอีกก ๑ อาณาเขตแยกกันตั้งกล่าวมาแล้ว

ส่วนเรื่องประวัติของพระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑ นั้น มีความสำคัญอัน
เป็นข้อควรสังเกตุอยู่ ๓ ข้อ คือ ข้อ ๑ พระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑ อยู่ในผู้ซึ่ง
ได้เรียนรูภาษาอังกฤษในเมืองไทย ในชั้นแรกที่ได้เรียนกันเมื่อใน
รัชกาลที่ ๕ นักเรียนชคนไม่มากนัก ที่ปรากฏชื่อเสียงได้มารับราช
การในรัชกาลที่ ๕ แต่ ๖ คน คือ พระยาสารสินสวามิภักดิ์ (เทียนชัย)
คน ๑ พระยาสมุทบุรณรัักษ์ (สิน) คน ๑ พระยาชนินทรภักดิ์ (เปลี่ยน)
คน ๑ พระอรณินฤเบศร์ (บั้น) คน ๑ หลวงสกลโลหะการ (อยู่)
คน ๑ เป็น ๖ คนทั้งพระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑ ข้อ ๒ พระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑
ตั้งแต่เข้ารับราชการจนกระทั่งออกจากราชการเมื่อแก่ชรา ได้สละถิ่นฐาน
บ้านเรือนไปรับราชการอยู่ตามหัวเมืองตลอดเวลา ๓๘ ปี เกือบจะมีได้มี
เวลาอยู่บ้านเดิมของตนเลยก็ว่าได้ ข้อ ๓ พระยาอัครกิจพิหารณ์ ๑ ได้เคย
ไปรับราชการตามท้องที่ต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักรสยามนเกือบจะทั่ว
ทั้งหมด แลได้เคยเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดถึง ๘ จังหวัด ดเหมือนจะ
มากจังหวัดยิ่งกว่าใคร ๆ ในสมัยอันเดียวกัน แต่มีได้เคยที่จะถูกย้าย
ถอนเพราะความเสียหายในส่วนตัวเลขสักครั้งเดียว ที่ออกจากตำแหน่ง
ราชการก็เพราะทพลาพจนทนไม่ไหวแล้ว จึงได้กราบถวายบังคมลา
ออกจากตำแหน่ง ออกไม่ยกยงอนิจกรรม เรื่องประวัติของพระยา

(๕)

อุตรกิจพิจารณา ฯ เป็นข้อสำคัญอยู่ในความ ๓ ข้อที่กล่าวมานี้ ทนจะ
แสดงประวัติโดยพิศดารต่อไป

ประวัติพระยาอุตรกิจพิจารณา

อำมาตย์เอก พระยาอุตรกิจพิจารณา พิศาลเกษตรพิชัย (สุก
สารเสถียร) ต, ช, ต, ม, ร, ป, ช, สกกุลเป็นชาวสวน อยู่ตำบลลำไทร
เกิดในรัชกาลที่ ๔ เมื่อขกาล จุลศักราช ๑๒๑๖ พ.ศ. ๒๓๘๗ ได้ไปเล่า
เรียนอยู่ในโรงเรียนของมิชชันนารีอเมริกันที่ลำไทร แต่อายุได้ ๖ ขวบ
เป็นศิษย์หมอเฮ้าส์ เรียนอยู่จนอายุ ๒๑ ปี เข้ารับราชการเป็นล่ามใน
กระทรวงพระกระลาโหมในรัชกาลที่ ๕ เมื่อขจอ พ.ศ. ๒๔๑๗

ในเวลานั้นรัฐบาลกำลังตรวจทางจะสร้างสายโทรเลข พระยา
อุตรกิจ ฯ ต้องเป็นล่ามไปกับกัปตันลอฟตัสและนายเควิตสัน ซึ่งเป็น
พนักงานตรวจทางทำแผนที่ตลอดเวลา ๕ ปีติด ๆ กัน คือ

เมื่อขจอ พ.ศ. ๒๔๑๗ ไปตรวจทางตั้งแต่เมืองนครศรีธรรมราชไป
เมืองสงขลา เมืองไทรบุรี จนเกาะหมาก

เมื่อขกญ พ.ศ. ๒๔๑๘ ไปตรวจทางแต่เมืองสุราษฎร์ธานีขึ้นมาจน
เมืองเพชรบุรี

เมื่อขชวค พ.ศ. ๒๔๑๙ ไปตรวจทางแต่กรุงเทพ ฯ จนถึงเมืองนคร
ราชสีมา

เมื่อขฉล พ.ศ. ๒๔๒๐ ไปตรวจทางแต่เมืองราชบุรีเมืองกาญจนบุรี
จนต่อแดนทวายแลด่านพระเจดีย์สามองค์

เมื่อขขล พ.ศ. ๒๔๒๑ ไปตรวจทางแต่เมืองปราจิณบุรี ไปเมือง
พระตะบองจนถึงทะเลสาบต่อแดนเขมร

(๖)

ต่อมาถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๒๒ เมื่อรัฐบาลอังกฤษขอให้กองแผนที่
ในอินเดีย ซึ่งนายร้อยเอกซิลกับนายแมกคาที ซึ่งภายหลังได้เป็นพระ
วิภาควมล มาตรวจทำแผนที่สามเหลี่ยม กระทรวงพระกระลาไหมงก็
ให้พระยาอัครกิจพิจารณ์ ฯ ไปเป็นล่ามอยู่กับกองแผนที่อังกฤษอีก ๒ ปี

ครั้นเมื่อพระวิภาควมล (แมกคาที) เข้ามารับราชการ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ฝึกหัดนักเรียนจัดตั้งกรมแผนที่ชน พระยาอัคร
กิจ ฯ จึงได้ย้ายจากกระทรวงพระกระลาไหมงมาเป็นล่ามอยู่ในกรมแผนที่
แล้วได้เป็นล่ามไปในคราวพระวิภาควมลขึ้นไปทำแผนที่หัวเมืองชนเมือง
หลวงพระบาง เวลานั้นประจวบมีทัพช้อ พระยาอัครกิจ ฯ ได้ช่วยราช
การทัพ จึงได้รับพระราชทานเหรียญปราบช้อเป็นบำเหน็จด้วย

ต่อมาเมื่อตั้งโรงเรียนนายร้อยทหารบก พระยาอัครกิจพิจารณ์ ฯ
ได้ย้ายไปรับราชการเป็นล่ามอยู่ในโรงเรียนนายร้อย ฯ แล้วย้ายมา
รับราชการอยู่ในกรมศึกษาธิการ เมื่อขลุ พ.ศ. ๒๔๓๒ เวลารับราช
การอยู่ในกรมศึกษาธิการ ได้เป็นล่ามไปกับข้าหลวงตรวจการศึกษา
ถึงประเทศชยบุน ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชยบุนดวง ๑ ต่อมาถึงขลุโรง
พ.ศ. ๒๔๓๕ ย้ายไปรับราชการเป็นหัวหน้าพนักงานค่านภาษีอยทเมือง
สมุทรปราการ ๒ ปี

ถึงขลุเมษ พ.ศ. ๒๔๓๗ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รวม
หัวเมืองจัดตั้งมณฑลพิศณุโลก ได้รับเลือกเป็นตำแหน่งข้าหลวงมหาด
ไทยขึ้นไปรับราชการอยู่กับเจ้าพระยาสุรสีห์ ฯ แต่เมื่อยังเป็นพระยาศรี
สุริยราชวรานุวัตร สมุหเทศาภิบาลมณฑลพิศณุโลก ได้รับพระ

(๑)

ราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงนรภาวพิทักษ์ ตำแหน่งข้าหลวงมหาดไทย
ในเวลารับราชการอยู่ในตำแหน่งนี้ ได้ไปรับราชการอยู่เมืองพิริตร ๘
เดือน เมืองสวรรคโลก ๖ เดือน

ถึงขอ พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
สัญญาบัตรเลื่อนขึ้นตาศักดิ์ขึ้นเป็นพระยาอัครกิจพิหารณ์ฯ ตำแหน่งผู้ว่า
ราชการจังหวัดพิไชย รับราชการอยู่ในตำแหน่งนี้ ๔ ปี พระยาอัครกิจ
พิหารณ์ฯ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ในการปราบโจรผู้ร้ายเข้มแข็ง เมื่อราชการ
ในมณฑลพิศณุโลกลงระเบียบเรียบร้อยแล้ว จึงถูกย้ายไปว่าราชการ
จังหวัดอื่น มักจะเป็นเพราะให้ไปปราบปรามโจรผู้ร้ายเป็นพัน พอปราบ
ปรามเรียบร้อยแล้วถูกย้ายไปอื่นอีก ด้วยเหตุนี้จึงได้เป็นผู้ว่าราชการ
มาหลายจังหวัด คือ เมื่อบชวต พ.ศ. ๒๔๔๓ ย้ายไปจากจังหวัดพิไชย
ไปว่าราชการจังหวัดกระบี่ในมณฑลภูเก็ตอยู่ ๓ ปี ถึงบเกาะ พ.ศ. ๒๔๔๖
ย้ายไปจากจังหวัดกระบี่ ไปว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ราชมณฑลพายัพ
อยู่ ๒ ปี ถึงบมะเสง พ.ศ. ๒๔๔๘ ย้ายจากจังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นปลัด
มณฑลชุมพรอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑ แล้วไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด
ชุมพรอยู่อีก ๒ ปี ถึงบวอก พ.ศ. ๒๔๕๑ ย้ายไปจากจังหวัดชุมพร ไป
ว่าราชการจังหวัดระยองในมณฑลจันทบุรีอยู่ ๑ แล้วย้ายไปเป็นผู้ว่าราช
การจังหวัดพทลง ในมณฑลนครศรีธรรมราชอีก ๓ ปี ถึงบชวต
พ.ศ. ๒๔๕๕ พระยาอัครกิจพิหารณ์ฯ มีความทูลเกล้าฯ ใ้ทรงทุกขต่อ
กระทรวงว่ารับราชการไม่ไหว ประสงค์จะขอกราบถวายบังคมลาออก
จากตำแหน่งราชการประจำ แต่เวลานั้นพเหนือัญที่จังหวัดตรัง ต้อง

(๘)

การผู้^๕ราชการในเวลาโจ^๕ผู้^๕ร้ายยังไม่สงบ กระทบ^๕จึงขอ^๕แรงให้^๕พระ
ยา^๕ตรกิจ^๕พิจารณา^๕ ๗ ไป^๕รับ^๕ราชการ^๕เมือง^๕ตรัง^๕อยู่^๕จน^๕สิ้น^๕ ๗ จึง^๕ได้รับ^๕พระ
ราช^๕ทาน^๕พระ^๕บรม^๕ราชา^๕น^๕ุญาต^๕ให้^๕ออก^๕จาก^๕ตำแหน่ง^๕ราชการ^๕ประจำ^๕ แล^๕ทรง
พระ^๕กรุ^๕ณา^๕ไป^๕ร^๕ท^๕เกล้า^๕ ๗ พระ^๕ราช^๕ทาน^๕เข^๕ย^๕บ้าน^๕นา^๕ญ^๕มา^๕จน^๕ตลอด^๕อายุ

พระ^๕ยา^๕ตร^๕กิจ^๕พิจารณา^๕ ๗ ได้รับ^๕พระ^๕ราช^๕ทาน^๕เครื่อง^๕ราช^๕อิ^๕ศ^๕ริ^๕ยา^๕ภ^๕ร^๕ณ^๕
ข้าง^๕เผ^๕อ^๕ก^๕ม^๕ง^๕กุ^๕ญ^๕ส^๕ยาม^๕ เล^๕อ^๕น^๕ช^๕น^๕โดย^๕ลำ^๕ค^๕ย^๕ จน^๕ถึง^๕ตรี^๕ตา^๕ภ^๕ร^๕ณ^๕ข้าง^๕เผ^๕อ^๕
ชั้น^๕ที่^๕ ๓ แล^๕ม^๕ง^๕กุ^๕ญ^๕ส^๕ยาม^๕ชั้น^๕ที่^๕ ๓ เม^๕ื่อ^๕พระ^๕ยา^๕ตร^๕กิจ^๕ ๗ ออก^๕จาก^๕ตำแหน่ง^๕
ราชการ^๕ประจำ^๕แล้ว^๕ กลับ^๕มา^๕อยู่^๕บ้าน^๕เดิม^๕ที่^๕ลำ^๕ไ^๕ห^๕ร^๕ ๗ การ^๕ที่^๕ช่วย^๕มา^๕แต่^๕
ก่อน^๕เป็น^๕แต่^๕ทรง^๕อยู่^๕ข้าง^๕ ๗ ๗ ลง^๕ข้าง^๕ จน^๕ถึง^๕วัน^๕ที่^๕ ๑๗ สิงหาคม^๕ ๗ ๗ เม^๕ื่อ^๕
พ.ศ. ๒๔๖๑ พระ^๕ยา^๕ตร^๕กิจ^๕ ๗ ถึง^๕แก่^๕กรรม^๕ ค^๕ำน^๕ว^๕ณ^๕อายุ^๕ได้^๕ ๖๕ ปี

ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕ขอ^๕น^๕โม^๕ท^๕นา^๕กุ^๕ศล^๕ญ^๕รา^๕ษ^๕ี^๕ที่^๕ก^๕ษ^๕ิ^๕ณ^๕า^๕น^๕ป^๕ทา^๕น ๗ ๗ ซ^๕ึง^๕นาง^๕สาว
ส^๕ว^๕า^๕ติ^๕ ส^๕า^๕ระ^๕สุ^๕ท^๕ธิ^๕ ๗ ๗ ได้^๕ข^๕ำ^๕เพ^๕ื่อ^๕ใน^๕การ^๕ปล^๕ง^๕ศ^๕พ^๕ส^๕น^๕อง^๕คุณ^๕ อ^๕ำ^๕มา^๕ค^๕ย^๕เ^๕ก^๕ พระ
ยา^๕ตร^๕กิจ^๕พิจารณา^๕ ๗ (ส^๕ุ^๕ค^๕ ส^๕า^๕ระ^๕สุ^๕ท^๕ธิ^๕) ๗ ๗ ผู้^๕บ^๕ิ^๕ค^๕า ๗ ๗ ท^๕ว^๕ย^๕ค^๕ว^๕าม^๕ก^๕ต^๕ญ^๕ก^๕ต^๕เว^๕ที^๕
๗ ๗ แล^๕ได้^๕พ^๕ิม^๕พ^๕ห^๕น^๕ง^๕ส^๕อ^๕เร^๕อง^๕นี้^๕ให้^๕แ^๕พ^๕ร^๕ห^๕ล^๕าย ๗ ๗ เ^๕ื่อ^๕ว่า^๕ท่าน^๕ทั้ง^๕ห^๕ล^๕าย^๕ผู้^๕ที่^๕ได้^๕อ^๕่าน
ส^๕ม^๕ค^๕เล^๕่ม^๕นี้ ๗ ๗ จะ^๕พ^๕อ^๕ใจ^๕แ^๕ล^๕อ^๕น^๕โม^๕ท^๕นา^๕ท^๕ว^๕ย^๕ท^๕ว^๕ก^๕ัน.

กิ่งวงษ์เทพ ส^๕ถ^๕า^๕นา^๕ย^๕ก

หอ^๕พระ^๕สม^๕ค^๕ว^๕ชิ^๕ร^๕ญา^๕ณ

วัน^๕ที่^๕ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

พงษาวดารเมืองหลวงพระบาง

๑ ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานดำเนินเรื่องต้นราชพงษาวดาร โดยลำดับโบราณราชกรรมศรัทธา ซึ่งครองราชสมบัติสืบ ๆ กันมา ในมลาวประเทศเมืองชวา คือกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว หลวงพระบาง แลเมืองเวียงจันทบุรี แต่โดยสังเขป

เดิมยังมีพระมหากษัตริย์องค์ ๑ ทรงพระนามชื่อว่าขุนบรมราชา ลงมาแต่เมืองแกน มาสร้างเมืองแกนเป็นพระนครใหญ่ ขุนบรมราชามีพระมเหสี ๒ องค์ องค์ที่ ๑ ชื่อนางเขตแครง ที่ ๒ ชื่อนางยมภالا นางเขตแครงนั้นมีพระราชบุตร ๓ องค์ องค์ที่ ๑ ทรงพระนามชื่อขุนลอ ที่ ๒ ชื่อท้าวลกกรรม ที่ ๓ ชื่อท้าวเจตเจอง นางยมภาลามีพระราชบุตร ๔ องค์ ผู้ที่ ๑ ทรงพระนามชื่อท้าวยมภาลาน ผู้ที่ ๒ ชื่อท้าวไชยพงษ์ ผู้ที่ ๓ ชื่อท้าวสามจุลสง ผู้ที่ ๔ ชื่อท้าวอวอิน

๑ ขุนบรมราชามีพระราชบุตร ๗ องค์ดังนี้ แลวมช่างงาเกยวจากอกข้าง ๑ (คืองาไขว้) ครั้นช่างทวนนกลงแก่กรรม ขุนบรมราชาจึงเสวยช่างทวนนมาตคเป็น ๗ ท่อน ท่อนที่ ๑ เสาประธานให้ขุนลอ ท่อนที่ ๒ ประธานให้ท้าวยมภาลาน ท่อนที่ ๓ ประธานให้ท้าวไชยพงษ์ ท่อนที่ ๔ ประธานให้ท้าวสามจุลสง ท่อนที่ ๕ ประธานให้ท้าวอวอิน ท่อนที่ ๖ ประธานให้ท้าวลกกรรม ท่อนที่ ๗ ประธานให้ท้าวเจตเจอง

ครั้นพระราชบุตรทั้ง ๗ พระองค์มีพระชนม์จำเริญใหญ่ขึ้นมา พอจะ
 ครองราชสมบัติได้ทั้ง ๗ พระองค์ ขนบรมราชาผู้เป็นพระราชบิดา
 จึงมีพระราชอาชญาทรงสั่งพระราชบุตรทั้ง ๗ พระองค์ สั่งให้ขุนลอ
 ผู้พิท ๓ มาสร้างเมืองชวา คือกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
 หลวงพระบาง สั่งให้ท้าวยี่ผาล้านไปสร้างเมืองประทัง สั่งให้
 ท้าวไชยพงษ์ไปสร้างเมืองหงสาวดี สั่งให้ท้าวสามจสงไปสร้างเมือง
 ขั้วชม สั่งให้ท้าวอวอินไปสร้างเมืองศรีอโยธยา สั่งให้ท้าวลกกรม
 ไปสร้างเมืองอินทปัตต์ สั่งให้ท้าวเจตเจืองไปสร้างเมืองเซียงขวาง
 (คือเมืองพวน) แล้วขนบรมราชาจึงมีราโชวาททรงสั่งสอนยังพระ
 ราชบุตรทั้ง ๗ พระองค์นั้นว่า ถ้าผู้ใดไปสร้างบ้านแต่เมืองมีบุญญา
 นภาพมาก ให้เร่งตั้งอยู่ในทางยุติธรรม อย่าได้คิดพิศกสงคราม
 ยกไปรบพุ่งเบียดเบียนตซึ่งเขาบ้านเมืองแก่กันแลกัน ผู้ใดไม่ฟัง
 ราโชวาทของพระราชบิดาสั่งสอนไว้ นี้ ให้ผู้นั้นเกิดการพินาศนียบหาย
 ในชั่วจุนันโลกปรโลกให้ต้องด้วยคำแข่งตั้งนี้ ถ้าผู้ใดตั้งอยู่ใน
 ยุติธรรมราโชวาทของพระราชบิดานี้ ให้ผู้นั้นมีความสุขความจำเริญ
 ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ขนบรมราชามีราโชวาทไว้ดังนี้ ครั้นถึงศกวาร
 มหามงคลพิไชยฤกษ์วันดี พระราชบุตรทั้ง ๗ พระองค์ก็พร้อมกัน
 กรายถวายบังคมลา ต่างองค์ก็ต่างพาเอาไพร่พลไปตามราโชวาท
 ของขนบรมราชาผู้เป็นพระราชบิดาทรงสั่งนั้น

๑ ในพงษาวดารล้านช้างว่า ขุนลอสร้างเมืองชวา คือเมืองหลวงพระบาง
 ท้าวยี่ผาล้านสร้างเมืองหนองแส ท้าวไผสง (ตรงกับไชยพงษ์) สร้างเมืองลานนา
 (เชียงใหม่) ท้าวสามจสงสร้างเมืองญวนแก้ว ท้าวอวอินสร้างเมืองอโยธยา ท้าว
 ลกกรมสร้างคำเกิด ท้าวผอสาม (ตรงกับเจตเจือง) สร้างเมืองเซียงขวางในเขตพวน

ขุนลอผู้เป็นพที ๓ ก็พาเอาไพร่พลลงมาสร้างเมืองชวา กรุง
 คริสต์นาคนทลานข้างร่มขาว ขุนลอมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อ
 ขุนตาม ขุนลอครองราชสมบัติถึงกาลชนมายุชวานักแล้ว ก็เสด็จถึง
 แก่พิราไลย ขุนตามผู้เป็นพระราชบุตร ได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ในกรุงศรีสัตนาคนทลนสืบไป

ขุนตามมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนชวา ขุนตามถึงแก่
 พีราไลยแล้ว ขุนชวาได้ขึ้นครองราชสมบัติ มีพระราชบุตร
 องค์ ๓ ชื่อขุนชวาย

ขุนชวาถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนชวายได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนชวายมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนค

ขุนชวายถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนคได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนคมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนควง

ขุนคถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนควงได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนควงมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนคาง

ขุนควงถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนคางได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนคางมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนแพง

ขุนคางถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนแพงได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนแพงมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนเพิน

ขุนแพงถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนเพินได้ขึ้นครองราชสมบัติ
 ขุนเพินมีพระราชบุตรองค์ ๓ ชื่อขุนพิน

ขุนเพ็ญถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนพินไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ขุนพินมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อขุนอน
 ขุนพินถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนอนไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ขุนอนมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อขุนคาน
 ขุนอนถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนคานไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ขุนคานมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อขุนเคก
 ขุนคานถึงแก่พิราไลยแล้ว ขุนเคกไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ขุนเคกมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อขุนรง แต่ทรงพระนามเป็นขุนไต้
 ขุนครองราชสมบัติสืบ ๆ กันมาในเมืองชวา กรุงศรีสัตนาคนหุต
 ล้านช้างร่มขาว รวม ๑๕ ขุน ขุนรงมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวแทน
 ขุนรงเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวแทนไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ท้าวแทนมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวยุง
 ท้าวแทนเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวยุงไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ท้าวยุงมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวเยือก
 ท้าวยุงเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวเยือกไต้ ขุนครอง
 ราชสมบัติ ท้าวเยือกมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวพิน
 ท้าวเยือกเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวพินไต้ ขุนครอง
 ราชสมบัติ ท้าวพินมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวพาท
 ท้าวพินเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวพาทไต้ ขุนครองราชสมบัติ
 ท้าวพาทมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวหลวง

ท้าวพาคเสด็จถึงแก่พิราไลยแล้ว ท้าวหลวงไต่ชนครอง
ราชสมบัติ ท้าวหลวงมีพระราชบุตรองค์ ๑ ชื่อท้าวละวัง แต่ทรง
พระนามเป็นท้าวครองราชสมบัติกรุงศรีสัตนาคนหุต ๖ พระองค์ ๗

๑ ลุคักราช ๖๓๓ บัมแม่ตรีศก (พ. ศ. ๑๘๑๔) ท้าวหลวง
เสด็จถึงแก่พิราไลย เสนาพฤตมาตย์ทั้งปวงจึงพร้อมกันอัญเชิญ
ท้าวละวังชนครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง
ร่มขาว ถวายพระนามว่าพระยารัง พระยารังมีพระราชบุตรองค์ ๑
ทรงพระนามท้าวสุวรรณคำผง พระยารังครองราชสมบัติ ๔๕ ปี
เสด็จถึงแก่พิราไลย พระชนม์เท่าใดมิได้ปรากฏ ๗

๑ ลุคักราช ๖๗๘ บัมโรงอัฐศก (พ. ศ. ๑๘๕๘) เสนาพฤตมาตย์
ทั้งปวงจึงพร้อมกันอัญเชิญเอาท้าวสุวรรณคำผงชนครองราชสมบัติ เป็น
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ถวายพระนามว่า
พระยาสุวรรณคำผง พระยาสุวรรณคำผงมีพระราชโอรสองค์ ๑ ทรง
พระนามขุนยกษพา ขุนยกษพามพระราชบุตรองค์ ๑ ทรงพระนาม
ท้าวพำงุมราชกุมาร แต่ท้าวพำงุมราชกุมารองค์นี้ เมื่อประสูตร
ออกจากครรภ์แห่งมารดานั้น มีพระทนต์เต็มพระโอษฐ์ออกมาแต่
ในครรภ์ เมื่อท้าวพำงุมราชกุมารมีพระชนม์จำเริญใหญ่ขึ้นมา
ขุนยกษพาผู้เป็นบิดาไปกระทำชู้ด้วยนางขอม (เขมร) มารดาเลี้ยง
อันเป็นนางห้ามของพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตผู้เป็นพระราชบิดา พระ
เจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็ทรงพระโกรธ จึงมีรับสั่งแก่เสนาบดีทั้งปวง
จะให้กุมขุนยกษพาพันธนาไปสำเร็จโทษเสียตามความผิด เสนา

พฤตมามาตย์ราชมนตรีผู้ใหญ่ผู้น้อย จึงพร้อมกันกราบทูลขอโทษ
 ชวีตรชนุยกษ์พาไว้ พระยาสุวรรณค้ำผององค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินก็
 ทรงอโงยโทษแต่ชวีตร แล้วมีรับสั่งให้ขับไล่ชนุยกษ์พาไปจาก
 พระราชอาณาเขตกรุงศรีสัตนาคณหุตล้านช้างร่มขาว ท้าวพำจุ่ม
 ราชกุมารทราบายว่า พระยาสุวรรณค้ำผององค์เป็นพระเจ้าผู้ทรงพระพิโรธ
 ขับไล่ชนุยกษ์พาผู้เป็นพระราชบิดาให้หนีจากพระราชอาณาเขตกรุงศรี
 สัตนาคณหุตล้านช้างร่มขาวดังนั้น ท้าวพำจุ่มราชกุมารก็ขอไปตาม
 พระราชบิดา เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง มีความเกรงกลัว
 ชนุยกษ์พา แลท้าวพำจุ่มราชกุมารไปเบื้องหน้า จึงพร้อมกันแต่ง
 ให้เถาะกระโอบยคน ๑ เถาะกรางคน ๑ เถาะค้ำคน ๑ หอไชยคน ๑
 โลตังคน ๑ ให้เอาเรือลำ ๑ ไปส่งชนุยกษ์พากับท้าวพำจุ่มราชกุมาร
 ไทแก่งลผเห่นอเมืองอินทปัต ๗

๑ ชนุยกษ์พากับท้าวพำจุ่มราชกุมาร สองกระษัตริย์ก็พากัน
 เสด็จดำเนินไปถงเมืองอินทปัต ก็ขอเข้าพำนักอาไศรยอยู่ในกุฎ
 พระบำชมันมหาเดรองค์ ๑ อันมีอยู่ในเมืองอินทปัต พระผู้เป็นเจ้า
 จึงถามเจ้าราชกุมารทั้ง ๒ ว่า ท่านทั้ง ๒ มาแต่เมืองใด เจ้าราชกุมาร
 ทั้ง ๒ จึงนมัสการลำแตงความว่า ข้าพเจ้ามาแต่เมืองชวา คือกรุงศรี
 สัตนาคณหุตล้านช้างร่มขาว พระผู้เป็นเจ้าก็ทักถามปราไสเจ้า
 ราชกุมารทั้ง ๒ หลายประการ จนตกในราตรีกลางคืนท้าวพำจุ่ม
 ราชกุมารประหมหลับไป เสิ้งกรนนันตังไฟเวาระเหมือนตังเสียง
 ทุริยตนตรี ครนรุ่งสว่างแสงอโณไทยชนมา พระบำชมันมหาเดร

ของคนนึ่งทำนายว่า ท้าวพำจุมราชกุมารองค์นี้ ภายภาคข้างหน้าจะได้
 ครองราชสมบัติเป็นเจ้าเอกเทศ จะมีบุญญาภิบาลมาก ก็คิดพิศ
 พระขำขมั้นมหาเถรทำนายไปถึงพระยาคีรีจันทราธิราชพระเจ้าอินทปัต
 ติงมรยสั่งให้หาท้าวพำจุมราชกุมารเข้าไปเฝ้า พระเจ้าอินทปัตทอด
 พระเนตรเห็นท้าวพำจุมราชกุมาร ประกอบไปด้วยลักษณะพระศรี
 ก็ทรงปราโมทย์ตามทางประเพณีขัตติยราชระษัตริย์หลาย
 ประการ ท้าวพำจุมราชกุมารก็กราบทูลพระเจ้าอินทปัตขอถวายตัว
 เป็นข้าทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ พระเจ้าอินทปัตก็ทรงเลียง
 ท้าวพำจุมราชกุมารไว้ ท้าวพำจุมก็อยู่ทำราชการฉลองพระเดช
 พระคุณไต่ ๕ ปี ๕ ปีไม่ได้มีความรังเกียจ พระเจ้าอินทปัตก็ทรง
 พระเมตตาเป็นอันมาก จึงยกเอานางคำหยาดอันเป็นพระราชธิดา
 พระราชทานให้ท้าวพำจุมราชกุมารเป็นภริยา ให้สมีคสังวาศ
 อยู่ด้วยกัน แล้วพระเจ้าแผ่นดินอินทปัตจึงทรงตรัสถามท้าวพำจุม
 ราชกุมารว่า คิดถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวบ้างฤฯ ๗ ยัง
 ไม่คิดถึง ท้าวพำจุมกราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าคิดถึงกรุงศรีสัตนา
 คนหุตเป็นอันมาก ด้วยไต่พลัดพรากมาหลายปี พระเจ้าอินทปัต
 ทรงทราบแล้วก็ทรงส่งสารท้าวพำจุมราชกุมาร จึงตรัสว่าถ้าคิดถึง
 บ้านเมืองมากดังนี้ เราจะเกณฑ์กองทัพให้ขึ้นไป จะคิดเอากรุง
 ศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวจะได้ฤฯ มิได้ ท้าวพำจุมราชกุมารก็
 ขนยกราบทูลว่า ถ้าทรงพระเมตตาโปรดดังนี้ข้าพระพุทธเจ้า
 ทั้งสองก็พอจะรับนำทัพฉลองพระเดชพระคุณขึ้นไปได้ ฯ

๑ ครั้นลุคักราช ๗๑๓ ปีเถาะตรศก (พ.ศ. ๑๘๘๕) ได้ศุภวาร
 มหามงคลพิไชยฤกษ์วันดี พระยาจักรีจันทราจพระเจ้าแผ่นดินอินทปัต
 ติงพระราชทานกองทัพให้ท้าวพำรุงราชกุมาร ขุนยกษ์พา ยกขึ้นไป
 ครั้นเดินทัพขึ้นไปถึงหัวเมืองตามรายทาง คือเมืองตระของหนึ่ง
 เมืองตะโคกของหนึ่ง เมืองห้วยหลวงหนึ่ง เมืองไผ่หนามหนึ่ง
 ท้าวพำรุงจึงมีหนังสือเข้าไปเกลี้ยกล่อมขอกองทัพขึ้นไปช่วยตีกรุงศรี
 สัตนาคนครุฑล้านช้างร่มขาวทุกหัวเมือง พระยาสามเงงเจ้าเมือง
 ตระของ พระยาสามคอกเจ้าเมืองตะโคกของ ท้าวแก้วเจ้าเมืองห้วย
 หลวง พระยาเภาเจ้าเมืองไผ่หนาม มีหนังสือตอบว่าซึ่งท่านทั้งสอง
 มีหนังสือมาขอกองทัพให้ขึ้นไปช่วยตีกรุงศรีสัตนาคนครุฑนั้น ข้าพเจ้า
 เห็นว่ายังไม่ควรแก่ท่านทั้งสองเลย ด้วยพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนครุฑ
 พระองค์เป็นพระราชบิดา เป็นสมเด็จพระเจ้าปู่ พระองค์ยังมีพระชนม์
 ครองราชสมบัติอยู่ ไม่ควรจะคิดอกตัญญูต่อท่านผู้มียศ ด้วย
 ขุนยกษ์พาเป็นคนมีความผิดคิดทรยศ กระทำชั่วด้วยนางห้ามพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนครุฑ องค์เป็นพระราชบิดา พระองค์จึงทรงพระพิโรธ
 ชัยไล่ขุนยกษ์พาให้หนีจากบ้านเมือง เพราะขุนยกษ์พากระทำการ
 ไม่ชอบขนบธรรมเนียมแผนพระมหากระษัตริย์ โทษขุนยกษ์พา
 มมาก ซึ่งจะให้ข้าพเจ้าเกณฑ์กองทัพขึ้นไปช่วยท่านตีกรุงศรีสัตนา
 คนครุฑนั้น ข้าพเจ้าเกรงกลัวพระเดชานุภาพของพระเจ้ากรุงศรีสัตนา

คนหุต สดแล้วแต่ท่านทั้งสองเถิก หัวเมืองตามระยะทางมีหนังสือ
 คอยตงน ขุนยกษพากษท้าวพำรุงราชกุมารก็โกรธ ตอบว่าท่านไม่
 ใ้ยกองทัพชนไปช่วยเราตกรุงศรีสัตนาคนหุตก็ตามใจ ภายภาคน่า
 คงจะได้เห็นกัน ท้าวพำรุงมกล่าวคำอาฆาตตงน ฯ

๐ ขณะนั้นท้าวเถยมคำยอ ลุกยหินเจ้าเมืองพวน กระทำชู้
 ควยมารดาเลี้ยง ยหินเจ้าเมืองพวนผู้บิดาโกรธจะจับเอาท้าวเถยม
 คำยอไปฆ่า ท้าวเถยมคำยอกลัววิทาจะฆ่า ก็หนีลงมาอาไ้ศรย
 พำนักอยู่กับพระยาเถาเจ้าเมืองไผ่หนาม ครั้นท้าวพำรุงมเกิดทัพชนไป
 ด้งเมืองไผ่หนาม ท้าวเถยมคำยอก็เข้าไปเฝ้าท้าวพำรุงม อ้อนวอน
 ขอกองทัพชนไปตีเมืองพวน ถ้าไ้เมืองพวนแล้ว รั้จะเกณฑ์เอา
 เวียนควานกุมการไพร่พลไปช่วยตกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่วมชาว
 ถ้าไ้ราชสมบัติแล้วเมื่อไ้จะขอเป็นเมืองชน ท้าวพำรุงมเสียดคำ
 อ้อนวอนมิไ้กรั้เอาเป็นธุระ ขุนยกษพาดแลท้าวพำรุงมราชกุมาร
 กับท้าวเถยมคำยอขอรเจ้าเมืองพวนเห็นคิตวยกนแล้ว พร้อมกันสั่ง
 พระยาเถาเจ้าเมืองไผ่หนาม ครั้นไ้พิไชยฤกษ์มหามงคลวันที
 กัยกกองทัพเข้าไปทางแม่น้ำเนี้ยกน้ำชน เถาคานาเจ้าเมืองเนี้ยก
 แลเถาคานามีคเจ้าเมืองชน เกณฑ์ไพร่พลออกต่อรบเป็นสามารด
 ท้าวพำรุงมราชกุมารก็เร่งกองทัพเขาค เจ้าเมืองเนี้ยกเมืองชนทนผมอ
 มิไ้ ก็พากันแตกหนีไปเมืองโม ท้าวพำรุงมเร่งกองทัพคเข้าไปด้ง

เมืองโม ขยไคทาววงทาวคลงเจ้าเมืองปลัดเมืองฆ่าเสีย แล้วเร่ง
 กองทัพขึ้นไปตีเมืองเซียงคี่ เมืองเซียงขวาง ยหินเจ้าเมือง
 เซียงขวาง เวียนความกุ่มการ คุมไพร่พลออกต่อรบเป็นสามารรถ
 กองทัพเจ้าเมืองพวนก็พ่ายแพ้กองทัพท้าวพำรุงมอพยพครอบครัวทง
 บ้านเมืองหนีไป ท้าวพำรุงจึงยกกองทัพเข้าไปตั้งอยู่ลาดขวางนาปลา
 แต่งพลทหารตาม ยหินเจ้าเมืองเซียงขวางจับได้เอามาสำเร็จโทษเสีย
 แล้วท้าวพำรุงมอราชกุมาร ก็ตั้งท้าวเถียมคำยอให้เป็นพระยาคำยอ
 ครองสมบัติในเมืองพวน เมื่อสุคักราช ๗๑๕ ปี (พ.ศ. ๑๘๘๕)
 มโรงจิตวาศก ฯ

๑ ถึงขมเสงเบญจศก สุคักราช ๗๑๕ (พ.ศ. ๑๘๘๖) ขุนยักษ
 พากษท้าวพำรุงมอจึงส่งพระยาคำยอ เกณฑ์เอากองทัพเมืองพวนตาม
 สมควรแก่การได้แล้ว พระยาคำยอเจ้าเมืองพวนแต่งให้หมื่นนาม
 เป็นแม่กอง ครั้นไคศักรวารมหาพิไชยฤกษ์วันคี่ ท้าวพำรุงมอราช
 กุมารกับขุนยักษพากัพาเอาไพร่พลยกออกจากเมืองพวนพร้อมกันทั้ง
 สองทัพ ขุนยักษพาผู้เป็นพระบิดายกกองทัพขึ้นไปทางหัวน้ำเซของ
 น้ำแซง ให้ลงมาบรรจบกันที่นครศรีสัตนาคนหุต กองทัพท้าว
 พำรุงมอยกตีไปทางน้ำคาน ครั้นไปถึงพรมแดนนครศรีสัตนาคนหุต
 ลานช้างร่มขาว ท้าวพำรุงมอจึงแต่งราชทูตาทนทูตทูลราชสาสนเข้าไป
 เฝ้าพระยาสุวรรณค้ำผองคเป็นพระเจ้าผู้ ใจความในพระราชสาสน
 นั้นว่า จะขอเอาราชสมบัติกรุงศรีสัตนาคนหุต พระเจ้ากรุงศรีสัตนา

คนहतทรงทราบราชสาส์นแล้วก็ทรงพระโกรธ จึงมีรับสั่งให้เสนาบดีเร่ง
 เกณฑ์กองทัพยกออกต่อรบกับกองทัพท้าวพำงุมหลายครั้ง กองทัพ
 พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็พ่ายแพ้กองทัพท้าวพำงุมทุกครั้ง พระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตสวรรคตคามัง มีความลอาายแก่พระราชันต์ดาเป็นอัน
 มาก พระองค์จึงเอาเชือกผูกพระสอแขวนข้อในหอสูง ก็เสด็จถึง
 แก่พิราไลย พระยาสุวรรณค้ำผงอยู่ในราชสมบัติ ๓๗ ปี พระชน
 มายเท่าใดมิได้ปรากฏ เสนาบดีทั้งปวงจึงพร้อมกันอัญเชิญเอาท้าว
 พำงุมราชกุมารขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 ถวายพระนาม พระยาพำงุมແလံງຮຸ້ນຸ້ນ ๗

๑ ลักศักราช ๗๓๕ (พ.ศ. ๑๘๘๖) บมเส่งเบญจศก แต่กองทัพ
 ขุนยกษพำผู้เป็นพระราชบิดานั้น คดลงมาทางน้ำเซองน้ำแซง ครั้น
 เห็นทัพมาถึงปากห้วยसानในลำแม่น้ำเซอง ขุนยกษพำเจ็บวรรณโรค
 ขวดยลงถึงแก่กรรมไป พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตพำงุมทรงทราบว่า
 ขุนยกษพำผู้เป็นพระราชบิดาสิ้นพระชนม์ จึงทรงสั่งเสนาบดีจัดการ
 เมรมาคให้สมควรแก่อิศริยยศ แล้วก็ปลงศพพระราชบิดา พระยา
 พำงุมครองราชสมบัติอยู่ ๓ ปี มีพระราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระนาม
 ท้าวอุ้นเรอน ๗

๑ ครั้นลักศักราช ๗๓๘ (พ.ศ. ๑๘๘๙) บวอกอัฐศก พระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหุตพระยาพำงุม คิดถึงความไต่พยายามท้าวพระยาเมือง
 เวียงจันท เมืองไผ่หนาม เมืองห้วยหลวง เมืองตโคฎะตระของ เมือง
 ตระของ จึงทรงสั่งเสนาบดีเกณฑ์กองทัพหลายหมื่น ครั้นไต่มามงคล

ฤกษ์วันดี พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็เสด็จลงเรือพระที่นั่งพร้อมกัน
 ทั้งทัพเรือทัพบก ยกพลทโยธาลงไปตีเมืองเวียงจันทน์ เมืองห้วยหลวง
 เมืองคโคญะตระของ เมืองตระของ เมืองไผ่หนาม ได้กระทำ
 สงครามแก่กันเป็นสามารภ พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตคุมพลทหาร
 เข้าปล้นเอาเมืองเวียงจันทน์ เมืองห้วยหลวง เมืองคโคญะตระของ
 เมืองตระของได้ แต่เมืองไผ่หนามนั้นหาได้ไม่ ด้วยปลุกไม้ไผ่
 เป็นระเนียบล้อมเมืองไว้ ถึงจะยิงปืนเข้าไปสักเท่าใด ไม่อาจ
 จะทำลายระเนียบไม้ไผ่นั้นได้ พระยาพำรุงพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรี
 สัตนาคนหุต จึงทรงเห็นกลอุบายจะทำลายไม้ไผ่ระเนียบเมืองนั้นได้
 ด้วยขบถของพระองค์ จึงทรงสั่งเจ้าพนักงานคลังมหาสมบัติเอา
 ทองคำมาทำเป็นลูกกระสุนปืน ยิงเข้าไปในโคนระเนียบไม้ไผ่ แล้ว
 ก็แต่งเลื่อยตัดค้อมมองคอยคุด พระยาพำรุงก็เลิกทัพกลับไปเที่ยวตี
 เมืองนานาประเทศที่ยังไม่อ่อนน้อมนั้นต่อไป ไพร่ราษฎรเมืองไผ่หนาม
 ทั้งปวงแลเห็นลูกกระสุนปืนทองคำอยู่ในโคนระเนียบไม้ไผ่ มิได้มี
 ความวิตกสิ่งใด ต่างคนต่างเอาพ้อมคี่เลียมขวานเข้าถางโคนไม้ไผ่
 ระเนียบเมืองจนเตียนแล้ว เอาไฟเผาแย่งกันเก็บเอาลูกกระสุนปืน
 ทองคำ พวกเลื่อยตัดค้อมมองคอยคุดอยู่นั้น แลเห็นราษฎรเมืองไผ่
 หนามถางระเนียบเมืองเตียนแล้ว ก็พากันเอาอาการตามไปกราบทูล
 พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตพระยาพำรุงให้ทรงทราบ พระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหุตทรงทราบแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนินยกกองทัพกลับคืน
 มาตีพระยาเถาเจ้าเมืองไผ่หนามๆ เกณฑ์กองทัพออกต่อรบเป็นสามารภ

พระยาพำรุงก็เข้าทูลเขาเมืองไต พระยาพำรุงจึงว่าแก่พระยาเถาว์ว่า
 เรายกกันด้วยพลทหารท่านก็แพ้แก่เรา คราวนี้เราจะอนุญาตให้แก่
 ท่าน ท่านก็ขอร้องขงขางออกต่อรบตักกันตัวต่อตัว ถ้าใครก็ก็จะ
 ใต้เห็นกัน พระยาพำรุงก็พระยาเถาว์จึงขงขางออกต่อรบตักกัน
 ด้วยพระแสงขอเป็นสามารภ ไม่มีใครแพ้แลชนะแก่กัน พระยาพำรุง
 ก็พระยาเถาว์เจ้าเมืองไผ่หนาม ก็ลงจากคอช้างมาสถิตย์เห็นอหาคัน
 พระยาพำรุงจึงทรงตั้งพระยาเถาว์เจ้าเมืองไผ่หนามให้เป็นพระยาเวียงคำ
 เหตุเสร็จไตเมืองไผ่หนามเพราะลกกระแสนบนทองคำ ครั้นเสร็จการ
 แล้ว พระยาพำรุงก็เลิกทัพกลับขึ้นไปกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง
 ร่มขาว ครองราชสมบัติอยู่ตามเดิม ฯ

๑ กิตติศัพท์ทราบถึงพระยาจักรีขุนทรราชพระเจ้าแผ่นดินเมืองอินทปัต
 ฐ์เป็นพ่อตา ว่าพระยาพำรุงบุตรเขยยกกองทัพไปเที่ยวตีหัวเมือง
 นานาประเทศมิให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ พระเจ้าแผ่นดินเมืองอินทปัต
 ฐ์จึงทรงแต่งตั้งให้ราชทูตานุทูตถือราชสาส์นขึ้นไปรับสั่งให้หาพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตบุตรเขยลงไปเฝ้า พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 ทรงทราบพระราชสาส์นนั้นแล้ว จึงให้ท้าวพระยาข้าเฝ้าจัดไพร่พล
 ตามเสด็จโดยกระบวนอย่างเป็นเจ้าเอกเทศ ครั้นถึงศกวารมหามงคล
 ฤกษ์ก็เสด็จลงไปตามรับสั่ง ครั้นไปถึงเมืองอินทปัต ฐ์ พระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตเข้าเฝ้า พระเจ้าแผ่นดินอินทปัต ฐ์ จึงตรัสถาม
 พระยาพำรุงว่ามีคนเล่ากล่าวลงมาว่า เจ้ายกกองทัพไปเที่ยวตีเมือง
 นานาประเทศทั้งปวง มิให้อยู่เย็นเป็นสุขได้จริงฤๅ พระยาพำรุง

จึงกราบบังคมทูลว่า ข้าพเจ้าไต่รบพุ่งหัวเมืองน้อยใหญ่เหมือนพระองค์
 ทรงทราบฉนั้น พระเจ้าแผ่นดินอินทปัตย์จึงตรัสห้ามพระยาพำจุ่มว่า
 แคว้นนั้นไปภายหน้าอย่าคิดเบียดเบียนหัวเมืองนานาประเทศเลย ให้
 ตั้งอยู่ในทางยุติธรรมเถิด พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็ยอมอยู่ใน
 ราโชวาท พระเจ้าอินทปัตย์จึงให้พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเข้าไป
 รัชคิลห้าย่าขม้นมหาเถรในมหาวิทยาลัยพระบาง แล้วพระเจ้าอินทปัตย์
 จึงยกบรรดาหัวเมืองชนแก่กรุงอินทปัตย์ข้างฝ่ายเหนือ กำหนดแต่
 แก่งลฝั้นไป พระราชทานให้ไปขึ้นแก่พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 ทั้งสิ้น แล้วพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็กราบบังคมทูลขอเอา
 พระพุทธรูปอันทรงพระนามว่าพระบางขึ้นไป กับพระยาขม้นมหาเถร
 องค์ ๓ พระภิกษุสงฆ์ ๔ องค์ สามเณร ๓ องค์ ราชบัณฑิตย์ ๔ คน
 กับต้นพระศรีมหาโพธิซึ่งเอามาแต่ลังกาทวีปนั้นต้น ๓ พระเจ้าอินทปัตย์
 ก็พระราชทานให้ตามปรารถนา พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็กราบ
 ถวายบังคมลาพาพระบาง แลพระยาขม้นมหาเถร ภิกษุสงฆ์
 สามเณรบัณฑิตพระศรีมหาโพธิแห่ขึ้นไป ครั้นไปถึงเมืองเวียงคำ
 พระยาเวียงคำมีความโสมนัสครัทธายิ่งนัก จึงเข้ามาเฝ้าทูลอ่อนวอน
 ขอนิมนต์พระบางไว้กราบไหว้สักการบูชา พระยาพำจุ่มเสียคำอ่อนวอน
 มิได้ ก็ยกพระบางให้พระยาเวียงคำไว้สักการบูชาตามครัทธา แล้ว
 พระยาพำจุ่มก็พาเอาเสนาพศุมาตย์ราชบัณฑิตย์ ข้าเฝ้าทูล
 ลอองฉลพระบาท เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปครองราชสมบัติอยู่ใน
 กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวตามเดิม ฯ

๑ ครั้นที่หลังพระยาพำจ่มหาตั้งอยู่ในยุคิธรรมไม้ เห็นลูกเมีย
 เสนาพศุคามาตย์ราษฎรผู้ใดรูปงาม ก็รับสั่งให้หาเอามาสมัคร
 สักวาอยู่ด้วย เสนาพศุคามาตย์ราษฎรทั้งปวงเห็นว่าพระเจ้าแผ่นดิน
 มีใคตั้งอยู่ในยุคิธรรม ก็พร้อมกันไ้พระยาพำจ่มหนีไปนอกพระราช
 อาณาเขตกรุงศรีสัตนาคนหุต พระยาพำจ่มจึงหนีไปพึ่งพระยากำตัน
 อยู่ที่เมืองน่าน พระยาพำจ่มอยู่ในราชสมบัติกรุงศรีสัตนาคนหุต ๔๑ ปี
 พระชนม์ได้ ๗๐ ก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๕๕ (พ.ศ. ๑๙๓๖) บัรกาเบญจศก สมณะ
 พรหมอาจารย์เสนาพศุคามาตย์ จึงพร้อมกันอัญเชิญท้าวอุ้นเรือน
 ผู้เป็นพระราชโอรสของพระยาพำจ่ม ขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุต ถวายพระนาม พระเจ้าสามแสนไทไตร
 ภูวนาธิปัตย์ ด้วยเหตุนี้พระราชรับสั่งให้เสนาพศุคามาตย์ตรวจดูคนทมิ
 ตระกลในกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่วมชาวกำหนดได้สามแสนตระกล
 ที่คนไม่มีตระกลนั้นหาเอาไม่ พระเจ้าสามแสนไทไตรภูวนาธิปัตย์ ได้
 ครอบงาสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่วมชาว ครั้นนั้น
 บ้านเมืองอยู่สุขเกษมเปรมปรกติมากนัก ด้วยพระองค์ทรงตั้งอยู่ใน
 ยุคิธรรม แล้วพระองค์มีพระราชโอรส ๖ พระองค์ ทรงพระนาม
 ท้าวลานคำแดงองค์ ๑ ท้าวคำขากองค์ ๑ ท้าวภาไชยองค์ ๑
 ท้าวหมื่นไชยองค์ ๑ ท้าวไชยสารองค์ ๑ ท้าวพาคินองค์ ๑ พระเจ้า
 สามแสนไทครอบงาสมบัติได้ ๒๓ ปี พระชนม์ได้ ๖๐ ก็ถึงแก่
 พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๗๗ (พ.ศ. ๑๙๕๘) บั่มแมสตัปตคก ینگสมณะ
 พรหมณาจารย์เสนาพฤคมาตย์ ปร้อมกันอัญเชิญเอาท้าวล้าน
 คำแดงขึ้นเสวยราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง
 ร่มขาว พระองค์มีพระราชโอรส ๒ พระองค์ ทรงพระนาม ท้าว
 ยู่ครององค์ ๑ ท้าวพรหมทัตองค์ ๑ พระเจ้าล้านคำแดงครอง
 ราชสมบัติอยู่ ๑๒ ปี พระชนม์ ๕๒ ก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๘๘ (พ.ศ. ๑๙๗๐) บั่มแมนพคก เสนา
 พฤคมาตย์ ینگปร้อมกันอัญเชิญเอาท้าวพรหมทัต อันเป็นพระราช
 บุตรของพระเจ้าล้านคำแดงขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหุต อยู่ในราชสมบัติ ๕ เดือนก็เสด็จถึงแก่พิราไลย เสนา
 พฤคมาตย์ ینگปร้อมกันอัญเชิญเอาพระยาปากห้วยหลวง พระราช
 บุตรพระเจ้าสามแสนไทขึ้นครองราชสมบัติได้ ๕ เดือนก็เสด็จถึงแก่
 พิราไลย ในบั่มแมนพคกนั้น แล้วเสนาพฤคมาตย์ ینگอัญเชิญเอา
 พระยาหมื่นไชยพระราชบุตรของพระเจ้าสามแสนไทขึ้นครองราชสมบัติ
 ได้ ๕ เดือนก็ ๒๐ วันก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๙๐ (พ.ศ. ๑๙๗๓) บั่มอกสัมฤทธิคก เสนา
 พฤคมาตย์ ینگปร้อมกันอัญเชิญท้าวฟ้าไค พระราชนัดดาของ
 พระเจ้าล้านคำแดงขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 อยู่ในราชสมบัติได้ ๘ ปี ก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๙๘ (พ.ศ. ๑๙๗๙) บั่มโรงอัฐคก ینگสมณะ
 พรหมณาจารย์ เสนาพฤคมาตย์อัญเชิญท้าวเซียงสาพระราช

นั้คตาของพระเจ้าสามแสนไท้ชนครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรี
 สัตนาคนหุต อยู่ในราชสมบัติ ๗ เดือน ก็เสด็จถึงแก่พิราไลยใน
 ปีมโรงอัฐศกนั้น เสนาพฤคมาตย์ทงปวง จึงอัญเชิญท้าวผู้ครอง
 พระราชบุตรของพระเจ้าล้านคำแดงชนครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุต อยู่ในราชสมบัติ ๘ เดือนก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๗๘๘ (พ.ศ. ๑๓๘๐) ปีมเสงนพศก เสนา
 พฤคมาตย์ราชปโรหิต จึงพร้อมกันอัญเชิญเอาพระยาคำเกิด
 พระราชนั้คตาของพระเจ้าสามแสนไท้ชนครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุต อยู่ในราชสมบัติ ๓ ปี ก็เสด็จถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ ลุคักราช ๘๐๒ (พ.ศ. ๑๓๘๓) ปีวอกโทศก สมณะ
 พราหมณาจารย์เสนาพฤคมาตย์ทงปวง จึงพร้อมกันอัญเชิญเอา
 ท้าวภาไชย อันเป็นพระราชบุตรของพระเจ้าสามแสนไท้ชนครอง
 ราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ถวายพระนาม พระยา
 ไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว ท้าวลอพระเจ้านียงเธอ ให้เป็นมหาอุปราช
 ฝ่ายหน้า แล้วพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว จึง
 ทรงแต่งเสนาพฤคมาตย์ ผู้สมควรแก่ราชการพร้อมไปด้วยยศศักดิ์
 ขริวาร ให้ไปบูชาเชิญพระบางแห่งขึ้นมาแต่เมืองเวียงคำ ครั้นมา
 ถึงแก่งจันไตเมืองเซียงคาน เรือทรมพระบางมานั้นยังเอนให้ล่ม
 ทแก่งจัน พระบางก็พลัดตกจมอยู่ในน้ำ บรรดาคนทแห่งพระบาง
 ขนไปนั้นก็มีไตเป็นอันตรวย จึงพร้อมกันนำเอาอาการขนไปกราบ

ยังคงมทลพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตทรงทราบแล้ว ก็ทรงพระโทมนัส
 เสียพระทัยเป็นอันมาก แต่พระบางที่จมอยู่ในน้ำนั้น เศษะขณญา
 นภาพของพระบาง เทพยเจ้าทั้งปวงอัญเชิญเอาพระบางขึ้นจากน้ำ
 ขึ้นไปไว้พระวิหารเมืองเวียงคำตามเดิม ฯ

๑ ครั้นลี้กกราช ๘๓๘ (พ.ศ. ๒๐๓๘) บั้วอกอัฐิศก บั้วขวางชน
 แลเน็กองค์ ยกเอากองทัพญวนมาตีกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง
 รัมชาว กำหนดพลทหารญวนห้าร้อยห้าสิบหมื่น พระเจ้ากรุงศรีสัตนา
 คนหุตแลเจ้าอุปราชก็เกณฑ์พลทหารออกต่อรบเป็นสามารถ บั้วขวาง
 ชนแลเน็กองค์แม่ทัพญวนเข้าปล้นเอาเมือง รบกันจนถึงฮาวฮสัน
 พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตเห็นว่าทัพญวนมีกำลังมากนัก ก็เลิกอพยพ
 ครอบครัวเสด็จลงเรือพระที่นั่งลงลงมาพักอยู่เมืองเซียงคาน แต่เจ้า
 อุปราชนั้นทรงช้างเผือก กอขไปด้วยทหารเอก ๔ คน ซอท้าววรสิงห์ ๑
 ท้าววรสาร ๑ ท้าววรเคอ ๑ ท้าววรนาเวย์ ๑ แต่ทหารเอก ๔ คน
 มีกำลังกระโตกชนได้ถึง ๘ ศอก รบญวนในกลางเมืองถึงตลุมบอน
 พลทหารกองทัพญวนล้มตายเป็นอันมาก แต่เจ้าอุปราชทรงเห็นทหาร
 เห็นคเหน้อยนัก ก็เสด็จลงจากคอช้าง ลงเรือพระที่นั่งจะข้ามน้ำโขง
 มาฟากฝั่งตะวันตก เรือพระที่นั่งล่มในกลางแม่น้ำโขง เจ้าอุปราช
 ก็ถึงแก่อสัญกรรมไปในกลางน้ำ ช้างเผือกก็ตายลอบน้ำไปด้วยกัน
 แล้วบั้วขวางชนแลเน็กองค์แม่ทัพญวน ยกพลทหารติดตามพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตลงมาถึงปากแม่น้ำพล พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต
 ไซยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว จึงแต่งตั้งให้ท้าวแท่งคำอันเป็นพระราชโอรส

ยกกองทัพขึ้นไปตีบัวขวางชนแลเนืององค์ที่ปากน้ำพล กองทัพญวน
 ทนล้อมมิได้ก็แตกกระจัดพลศพรายหนีไป ครั้นนั้นพลทหารกองทัพ
 ญวนล้มตายเป็นอันมาก บัวขวางชนแลเนืององค์ตรวจดูพลทหาร
 ที่ยกมายังเหลืออยู่แต่ห้าสิบหมื่น บัวขวางชนแลเนืององค์ก็พากันตกใจ
 จึงรีบเร่งกองทัพกลับคืนไป ครั้นเดินทัพไปถึงแคว้นแคว้นแดนเมือง
 บัวชุม^๒ บังเอิญให้ฟ้าผ่ากองทัพบัวขวางชนเนืององค์ล้มตายเป็น
 อเนกอนันต์ เหตุนี้เพราะพระเจ้าบัวชุมมิได้ตั้งอยู่ในยุติธรรมตาม
 ขรรณราชประเพณี ขนบรมราชาทรงแข่งไว้แต่ก่อนนั้น จึงบังเอิญให้
 เกิดพิณาศุขภัยต้องด้วยความแข่ง แต่พระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว
 ครองราชสมบัติได้ ๓๗ ปี พระชนม์ ๖๕ ก็เสด็จถึงแก่พิราไลยกษ์
 เมืองเซียงคาน ฯ

๑ ลุคักราช ๘๓๘ (พ. ศ. ๒๐๒๐) บัรگانพศก ท้าวแห่งคำ
 ที่เป็นพระราชโอรส แลเสนาพฤคมาตย์ราชภูรกรุงศรีสัตนาคนหุต
 แลเมืองเซียงคานก็พร้อมกันปลงพระศพตามสมควรอันเป็นพระเจ้า
 แผ่นดินเอกเทศ ท้าวแห่งคำทรงศรัทธาสรางพระเจดีย์องค์หนึ่ง
 พระวิหารหลังหนึ่ง ก็รูปพระพุทธรูปปฏิมากรเสร็จแล้ว ก็เอาพระอัฐิ
 ของพระราชบิดาเข้าบูชาประคิษฐานไว้ในพระเจดีย์ จึงเรียกวัดศพ
 เซียงคานทรายเท่าขี้ดิน ท้าวแห่งคำจึงเลิกอพยพกวาดเอาตระกูล
 ราชวงษานวงษ์แลราษฎรทั้งปวงขึ้นไปตั้งกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง
 ร่วมชาวตามเดิม จึงสมณะพราหมณาจารย์เสนาพฤคมาตย์ราช

๒ ที่เรียกว่าเมืองบัวชุม หมายถึงเมืองญวนนั่นเอง

บัณฑิตย์ พร้อมกันราชาภิเษกทั่วทั้งคำให้ขึ้นเสวยราชสมบัติ
เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ถวายพระนาม พระยาสุวรรณบัลลังก์
ครองราชสมบัติได้ ๑๒ ปี พระชนม์ได้ ๔๑ ก็เสด็จถึงแก่พิราลัย ฯ

๑ ลุคักราช ๘๕๑ (พ.ศ. ๒๐๓๒) บัรกาเอกคก สมณะ
พราหมณาจารย์เสนาพฤตมาตย์ จึงพร้อมกันอัญเชิญเอาท้าวเหล่า
แสนได้ ผู้เป็นพระราชอนุชาของพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว ขึ้น
เสวยราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ถวายพระนาม พระยา
หล้าน้ำแสนไทไตรภวนารถ ครั้นพระองค์ครองราชสมบัติอยู่แล้ว
พระองค์ จึงทรงแต่งตั้งให้เสนาพฤตมาตย์ราชภูรลงไปสักการบูชาเชิญ
แห่เอาพระบางเมืองเวียงคำขึ้นไปไว้วัดเซียงกลางในกรุงศรีสัตนาคนหุต
พระยาหล้าน้ำแสนไททรงพระศรัทธาสรางพระวิหารหลังหนึ่งชื่อว่า
วัดมโนรมย์ศรัทธาราม แล้วจึงเชิญเอาพระบางขึ้นไปไว้ในวัดมโนรมย์
พระยาหล้าน้ำแสนไทครองราชสมบัติได้ ๑๔ ปี พระชนม์ ๓๓ ก็เสด็จ
ถึงแก่พิราลัย ฯ

๑ ลุคักราช ๘๖๕ (พ.ศ. ๒๐๔๖) บับุญเขมยจคก สมณะ
พราหมณาจารย์เสนาพฤตมาตย์ จึงอัญเชิญเอาท้าวสมภุราชกุมาร
ผู้เป็นพระราชโอรสของพระยาหล้าน้ำแสนไทครองราชสมบัติในกรุงศรี
สัตนาคนหุตได้ ๕ ปี พระชนม์ได้ ๑๔ ก็ถึงแก่พิราลัย ฯ

๑ ลุคักราช ๘๗๘ (พ.ศ. ๒๐๖๐) บัเถาะนพคก สมณะ
พราหมณาจารย์เสนาพฤตมาตย์ จึงพร้อมกันราชาภิเษกท้าวภูโ
ราชกุมาร อันเป็นพระราชโอรสของพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแล้ว

พรหมราชจึงทรงแต่งตั้งให้คนไปเที่ยวหาพระพุทธรูป ตามหัวเมืองนานา
 ประเทศพวกละ ๒๐ คน ครั้นไปถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
 จึงเห็นพระแซกคำสถิตย์อยู่ในวัดวิชฌนราชศรีรัตนาราม คนใช้เมือง
 เชียงใหม่ ๒๐ คนนั้น สังเกตแม่นยำในสันตทานด้วยกันทุกคนแล้ว
 พอเวลาค่ำตกประมาณ ๓ ยาม ก็พร้อมกันเอาเลื่อยตัดหน้าต่างเข้าไป
 ยกเอาพระลงจากแท่น พระแซกคำกระทำปาฏิหาริย์เป็นมหัศจรรย์
 ต่าง ๆ ขรรคาลेขวคทอนรักษาอยู่นั้นรู้สึกขน ก็พร้อมกันจับ
 เอาพวกเมืองเชียงใหม่ได้ทั้ง ๒๐ คน ของจำตามธรรมเนียมไทยแล้ว
 ก็เข้าไปเฝ้ากราบทูลตามสาเหตุ พระยาโพธิสารราชทรงทราบแล้ว
 ก็ตรัสว่า คนเมืองเชียงใหม่ ๒๐ คนนี้มากระทำการประมาทไม่มี
 ความยำเกรง เราก็คือพระเจ้าเอกเทศ คนพวกนี้มีโทษอันหนัก
 ควรเราจะประหารชีวิต แต่ว่าเราจะยกโทษให้สักครึ่งหนึ่งปล่อย
 ให้ไป เพราะเราเห็นแก่พระยามหาพรหมราชเจ้าเมืองเชียงใหม่
 แต่พระพุทธรูปนั้นเราจะเอาไว้ไว้ไว้สักการบูชา ด้วยเรามีได้ไปลักเอามา
 นี้หากเป็นบุญญาธิการหนุนหลังของเราคำช็อคหนุน พระพุทธรูปจึงเสด็จ
 มาโปรดเราแลราษฎรทั้งปวงได้ไว้ไว้สักการบูชา แล้วพระองค์จึงมี
 รัชสั่งให้ปล่อยคนโทษ ๒๐ คนนั้นกลับคืนไป ครั้นไปถึงเมืองเชียงใหม่
 พร้อมกันเข้าเฝ้ากราบทูลเจ้าเชียงใหม่ แจ้งความตามคดีทุกประการ
 พระยามหาพรหมราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ทรงทราบแล้ว ก็มีความ
 สรรเสริญถึงพระยาโพธิสารราช พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนาคนหุต

ล้านช้างร่มขาว ว่าพระยาโพธิ์สารราชองค์ตั้งอยู่ในยติธรรม อุตสาห์
ทรงเมตตาถึงกับเราผู้กระทำผิด พระคุณนั้นไม่มีที่เปรียบได้ ควรเรา
ยกเอาพระราชธิดาไปถวายจึงสมควรแก่คุณ พระยามหาพรหมราช
เจ้าเมืองเชียงใหม่ จึงแต่งเสนาผู้ใหญ่แสนท้าวพระยาลาวทั้งยวง
แห่เอานางยอดคำอันเป็นพระราชธิดาไปถวายพระยาโพธิ์สารราชพระเจ้า
กรุงศรีสัตนาคนหุตให้เป็นอรรคมเหษี พระยาโพธิ์สารราชก็สมัคร
สังวาสอยู่กับนางยอดคำ เกิดพระราชโอรส ๓ องค์ ทรงพระนาม
เชษฐวงษาราชกุมารองค์ ๑ เจ้าท่าเรือองค์ ๑ เจ้าวรวิงไสองค์ ๑
มีพระราชธิดา ๓ องค์ ทรงพระนามนางแก้วกุมารีองค์ ๑ นางคำเล่า
องค์ ๑ นางคำใบ้องค์ ๑ ฯ

๑ ครั้นลุศักราช ๙๑๕ (พ.ศ. ๒๐๙๖) บิณฑุเบญจศักดิ์ พระยา
มหาพรหมราชเจ้าเมืองเชียงใหม่ก็ถึงแก่พิราไลย เสนาบดีเมือง
เชียงใหม่จึงนำเอาอาการไปกราบบังคมทูล พระยาโพธิ์สารราช
พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ก็ทรงพระโทมนัสเสียพระทัย จึง
ทรงตรัสปราโสต่อราชทูตตามทูตตามประเพณี ขัตติยบรรณาณราชกระษัตริย์
ราชทูตเมืองเชียงใหม่จึงพร้อมกันกราบบังคมทูล ขอเอาเจ้าเชษฐวงษ
ราชกุมารไปครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่^๓ พระเจ้ากรุงศรีสัตนา
คนหุตก็ยกให้ ครั้นได้วันไชยมงคลนักขัตฤกษ์วันดี พระเจ้ากรุงศรี
สัตนาคนหุต ก็พาเอาเจ้าเชษฐวงษาอันเป็นพระราชโอรส แลเสนา

๓ ในพงษาวดารเชียงใหม่ ว่าพระเจ้าตาขอไปเลี้ยงไว้เชียงใหม่แต่เล็ก จึงได้
ครองเมืองเชียงใหม่

พญามาคย์^๕ พร้อมด้วยยศศักดิ์บริวารแห่ตามเสด็จพระราชดำเนิน
 ขึ้นไป ครั้นถึงเมืองเชียงใหม่แล้วก็ประชุมพร้อมกันไปด้วยสมณะ
 พรหมณาจารย์เสนาพญามาคย์ทั้งปวง ราชาก็เค็กเจ้าเศษฐ่วงษา
 ถวายพระนามพระยาไชยเชษฐาธิราช เสดวยราชย์ในเมืองรัตนตั้งษา
 อภินวพิงคบุรีศรีเชียงใหม่ ครั้นเสร็จการราชาภิเศกพระราชโอรสแล้ว
 พระยาโพธิสารราช พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตก็เสด็จพระราชดำเนิน
 กลับคืนมาครองราชสมบัติอยู่ตามเดิม พระยาโพธิสารราชอยู่ในราช
 สมบัติได้ ๒๘ ปี พระชนม์ ๔๒ ก็เสด็จถึงแก่พิราลัย^๕ ฯ

๑ ลุคักราช ๘๐๘ (พ.ศ. ๒๐๘๐) บมแม เสนาพญามาคย์ จึงนำ
 เหาอาการขึ้นไปกราบบังคมทูลพระยาไชยเชษฐาธิราช พระเจ้าแผ่นดิน
 เมืองเชียงใหม่ทรงทราบ ก็ทรงพระกรรแสงเศร้าโศกเสียพระทัย
 เป็นอันมาก จึงทรงตรัสสั่งจตุรงค์เสนา ว่าเราจะไปครอบครองกรุงศรี
 สัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวแทนพระราชบิดาของเรา จึงเร่งจัดไพร่พล
 โยธาแห่ตามเสด็จ โดยขบวน ให้สมควรแก่เราผู้เป็นเจ้าเอกเทศ
 พระยาไชยเชษฐาธิราชอยู่ในราชสมบัติเมืองเชียงใหม่ ๑๕ ปี ก็เสด็จ
 พระราชดำเนินคืนมา ครอบครองกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
 หลวงพระบางแทนพระราชบิดา เมื่อล่วงจุลศักราช ๘๑๐ พ.ศ. ๒๐๘๑
 (แลครั้งนั้นเชิญพระแก้วมรกตมาจากเมืองเชียงใหม่ด้วย)

๕ ในพงษาวดารล้านช้างว่า ท้าวโพธิสารพิราลัย บมแมจุลศักราช ๘๐๘

๑ พระยาไชยเชษฐาธิราชครองราชสมบัติอยู่ ๖ ปี แล้วพาเอา
ไพร่พลเสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปครองราชสมบัติอยู่ในเมืองเชียงแสน
๘ ปี ก็เสด็จกลับคนมาครองราชสมบัติกรุงศรีสัตนาคนหุตอยู่ ๒ ปี
พระองค์ก็เวนเมืองให้สมเด็จพระเจ้าราชาคณะทั้งปวง แล้วทรงสั่งให้
เสนาพฤชมาตย์ผู้สมควรให้อยู่ประจำรักษาเมือง พระยาไชยเชษฐา
ธิราชก็อัญเชิญพระแก้วมรกต พระแทกคำ อพยพกวาดเอาเจ้านาย
บุตรหลานตระกูลราชวงษานวงษ์ เสด็จพระราชดำเนินลงไปสร้าง
เมืองเวียงจันทบุรี ฯ

(เหตุที่พระยาไชยเชษฐาย้ายพระนครที่กล่าวต่อนั้น ในพงษาวดาร
เมืองเชียงใหม่ว่า เดิมเมื่อพระยาไชยเชษฐากลับไปครองกรุงศรี
สัตนาคนหุตนั้น จะครองทั้งประเทศลานนาเชียงใหม่ด้วย แต่พวก
ท้าวพระยาเมืองเชียงใหม่ไม่ยอมเป็นเมืองขึ้นศรีสัตนาคนหุต จึง
ไปเชิญเจ้าเมกุตจากเมืองนายมาครองเมืองเชียงใหม่ พระยา
ไชยเชษฐาไปตั้งอยู่เมืองเชียงแสนนั้นไปทำสงคราม เพื่อจะเอาเมือง
เชียงใหม่คืน แต่ไม่ชนะพวกเมืองเชียงใหม่ ประจวบเวลาพระเจ้า
หงษาวดีมีอำนาจขึ้นทางเมืองพม่า พระยาไชยเชษฐาเห็นว่าถ้ามีศึก
สงครามมาตีกรุงศรีสัตนาคนหุต จะเอาเมืองหลวงพระบางซึ่งเป็น
ราชธานีเดิมเป็นที่ตั้งต่อสู้ไม่มั่นคง จึงย้ายลงมาตั้งเมืองเวียงจันท
เป็นราชธานีของกรุงศรีสัตนาคนหุต)

๑ ลุคักราช ๙๒๖ (พ.ศ. ๒๓๐๗) บชวค เมืองเวียงจันทน์จึงมีนาม
 ชื่อว่า จันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว แต่พระบางนั้นพระไชย
 เษษฐาธิราชมิได้เอาลงไปเมืองเวียงจันทน์ เอาไว้ในพระมหาอุโบสถ
 วัดวิชฌนคราครัทธาาราม (ภายหลัง) จึงเต็มนามชื่อว่า กรุงศรีสัตนา
 คนหุต อุตมรัตนบุรีรมย์ พรหมจักรพรรดิศรีมหานครราชธานี ล้านช้าง
 ร่มขาวหลวงพระบาง พระยาไชยเชษฐาธิราชครองราชสมบัติเมือง
 เวียงจันทบุรีศรีสัตนาคนหุต พระองค์ก็ทรงทศพิธราชธรรมมา จึงทรง
 พระศรัทธาเอาอัฐิปูนก่อกั่มพระเจดีย์ (ที่บวรจุ) พระบรมธาตุของศรี
 ธรรมมาโคกกราช แล้วก็เอาทรัพย์สิ่งของทองเงินทั้งปวงเข้าประดิษฐาน
 ฐานปูนาไว้เป็นที่นมัสการบูชาปรากฏแก่หัวเมืองนานาประเทศ ฯ

๑ พระยาไชยเชษฐาธิราช ได้พระมเหสีพระราชธิดาเจ้าเมืองเชียง
 ใหม่องค์ ๑ พระราชธิดาพระเจ้ากรุงอยุธยา ๒ องค์ พระราชธิดา
 พระเจ้าหงสาวดีองค์ ๑ ได้พระราชธิดาเจ้าเมืองเชียงรุ่ง ๒ องค์ ได้
 พระราชธิดาเจ้าเมืองเขมรองค์ ๑ บุตรเสนาผู้ใหญ่เมืองญวน ๓ คน ฯ

๑ ครั้นลุคักราช ๙๒๖ (พ.ศ. ๒๓๐๗) บชวค พระเจ้าหงสาวดีคุม
 กองทัพพม่ายกมาตีเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่ทนผลมิได้
 ก็แตกกระจัดพลัดพรายหนีไป พระยาสามล้าน พระยาจำบ้านก้อพยพ
 กวาคไพร่พลหนีไปพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระไชยเชษฐาธิราช พระ
 เจ้าหงสาวดีจึงแต่งตั้งให้อิมมาเล (คือพระมหาอุปราชา) พระราชโอรส

กับพระยาอังวะผู้เป็นพระราชอนุชา คมกองทัพยกตามพระยาสามล้าน พระยาห้าพันเข้ามาจนถึงกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างเวียงจันทน์ จับได้เจ้ามหาอุปราช กับพระเจ้าน้องนางเธอของพระยาไชยเชษฐาธิราช ๒ องค์ นางแท้งค้ำองค์ ๑ กับทั้งมารดานางแท้งค้ำองค์ ๑ รั้งขึ้นไปเมืองหงสาวดี ฯ

๑ ลุคักราช ๘๓๐ (พ.ศ. ๒๑๑๑) บัมโโรง พระเจ้าหงสาวดีย้ายกกองทัพลงมาตีเมืองเวียงจันทน์บุรีศรีสัตนาคนหุตอีก พระไชยเชษฐาธิราชจึงอพยพกวาดเอาไพร่พลหนีลงไปตั้งค่ายอยู่ปากน้ำงึม พระเจ้าหงสาวดียกกองทัพตามลงไปล้อมตีค่ายปากน้ำงึมได้รบกันเป็นสามารทเศษะบุญญานภาพพระไชยเชษฐาธิราช ค่ายนั้นไม่เป็นอันตรายพม่าก็เหลือบุญญาที่จะรบพุ่ง ก็พากันเลิกทัพกลับไปเมืองหงสาวดี พระไชยเชษฐาธิราชก็กวาดเอาครอบครัวคนมาอยู่เมืองเวียงจันทน์บุรีศรีสัตนาคนหุตตามเดิม แต่พระไชยเชษฐาธิราชได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินนครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่ ๑๕ ปี นครองราชสมบัติในเมืองล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ๗ ปี นครองราชสมบัติเมืองเชียงแสน ๘ เดือน อยู่ในราชสมบัติเมืองเวียงจันทน์บุรี ๑๒ ปี ครั้นถึงพระชนม์ ๕๖ ปี ก็พาเอาข้าเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาท เล็ดจพระราชาดำเนินออกไปพิพาศป่า พระองค์ก็เลยหายไปเ็นกลางป่า พวกข้าเฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทก็พากันเที่ยวค้นหาไม่พบ ก็พากันกลับเข้าเมืองเวียงจันทน์ ฯ

๑ ลุคักราช ๘๓๓ (พ.ศ. ๒๑๑๔) บัมแม่ พระราชบุตรของพระไชยเชษฐาธิราชองค์ ๑ ซ้อพระหน่อแก้วยังทรงพระเยาว์อยู่ แล้วมีเสนาบดี

๒ คน ๆ หนึ่งชื่อ พระยาแสนสุนทรขว้างฟ้า คนหนึ่งชื่อ พระยา
จันทสิงหราช เสนาทั้งสองก็แย่งกันเอาพระหน่อแก้วราชกุมารองค์
ไปเลี้ยง ก็เกิดความวิวาทรบพุ่งกันขึ้น พระยาแสนสุนทรขว้างฟ้าฆ่า
พระยาจันทสิงหราชถึงแก่กรรมบนคอช้าง ฯ

๑ ลุคักราช ๘๓๕ (พ.ศ. ๒๓๑๖) ปรระกา เสนาพฤตมาตย์
ราชฎรทงปวง จึงเอาพระยาแสนสุนทรขว้างฟ้าชนครองราชสมบัติ
มีพระนามชื่อว่า พระมังคลโพิธัรราชาประเทศ พระเจ้าพี่หลาน
พระยาแสนสุนทรขว้างฟ้าครองราชสมบัติในเมืองเวียงจันทบุรีได้ ๓ ปี

๑ ลุคักราช ๘๓๗ (พ.ศ. ๒๓๑๘) บุกุญ พระเจ้าหงษาวดียกกองทัพ
มาตีเมืองเวียงจันทบุรี ครั้งนั้นไพร่ราชฎรล้มตายเป็นอันมากพม่าจับ
ได้พระยาแสนสุนทรขว้างฟ้าชนไปไว้เมืองหงษาวดี พระเจ้าหงษาวดี
จึงให้เจ้ามหาอุปราชของ พระยาไชยเชษฐาธิราชซึ่งได้ขึ้นไปครั้งก่อน
นั้น ลงมาครองราชสมบัติในเมืองเวียงจันทบุรี คริสต์นาคนหุต ฯ

๑ ลุคักราช ๘๔๑ (พ.ศ. ๒๓๒๒) ปีเถาะ มีคน ๆ หนึ่งมากล่าว
เป็นกลอุบายสำแดงตัวว่า เป็นพระไชยเชษฐาธิราช มาคิดเกลี้ย
กล่อมเอาผู้คนหัวเมืองใต้หลายเมือง แล้วก็ยกเป็นกองทัพตีเข้า
มาถงเมืองมณฑาทอง มหาอุปราชองค์เป็นพระเจ้าแผ่นดินเมือง
เวียงจันทบุรีคริสต์นาคนหุต จึงให้พระยาเซียงใต้ พระยา
เซียงเหนือ พระสังกรนคร แสนท้าวพระยาลาวทั้งปวง คุมกองทัพ
ยกไปตีชาวแอกกระบือ รบกันเป็นสามารถ ทนผลมือชาวแอกกระบือ
มิได้ ก็พากันแตกกระจัดกระจายหนีเข้ามาเมืองเวียงจันทบุรี ชาย

อุบายคนนั้นก็คุมกองทัพชาวแอกกระบือแลเมืองม้นคำทอง ยกเข้ามา
 ตั้งณเมืองนครพนม แล้วยกเข้ามาตีเมืองเวียงจันทบุรี ได้ทำ
 สงครามต่อกันเป็นสามารอด พลทหารเมืองเวียงจันทน์ผสมชาว
 แอกกระบือมีไ้ ก็แตกกระจัดพลัดพรายต่างคนต่างหนี พระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างเวียงจันทน์ พาเอาพระราชธิดาทังสองลง
 เรือพระที่นั่งขนไปลงแก่งแห่ง ๓ เรือพระที่นั่งลุ่ม พระเจ้าเมือง
 เวียงจันทน์ก็ขพระราชมัททิงสอง ก็ถึงแก่งพิราไลยไปในน้ำ ฯ

๑ ลุคักราช ๕๔๒ (พ.ศ. ๒๑๒๓) ยี่ชวด ก็ตีทัพทรวาขึ้นไป
 ด้งเมืองหงสาวดี พระมหาอุปราชเมืองหงสาวดี จึงตั้งพระยา
 แสนสรินทรขว้างพาดขึ้นเป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี คริสัตนาคนหุต
 ล้านช้างร่มขาว แล้วยกนครอขครวเมืองล้านช้างเวียงจันทบุรีซึ่ง
 พระเจ้าหงสาวดีได้ขึ้นไปครั้งก่อนนั้น กลับลงมาตั้งเมืองเวียงจันท
 ตามเดิม ฯ

๑ ครั้นลุคักราช ๕๔๔ (พ.ศ. ๒๑๒๕) ยี่มเมีย พระยาแสน
 สรินทรขว้างพาดงแก่กรรมไป เสนาพฤตมาตย์ทงปวง จึงเอา
 พระยานครน้อยบุตรพระยาแสนสรินทรขว้างพาดขึ้นครองราชสมบัติ ไม่
 ตั้งอยู่ในยุติธรรม เสนายกทงปวงจึงพร้อมกันให้ขึ้นไปกราบทูลพระเจ้า
 หงสาวดี ๆ ทรงทราบแล้ว จึงให้พม่าลงมาคุมเอาตัวพระยานครน้อย
 ขึ้นไปไว้เมืองหงสาวดี ฯ

๑ ลุคักราช ๘๕๕ (พ.ศ. ๒๑๒๖) บมแม่ เมืองเวียงจันทบุรี
 คริสต์นาคนหตก็วางเปล่าอยู่ได้ ๘ ปี ไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน ๓

๑ ครันลุคักราช ๘๕๖ (พ.ศ. ๒๑๒๗) บวอก สมเด็จพระเจ้าราชา
 คณะทั้งปวงจึงพร้อมกันขึ้นไปถวายพระพรพระเจ้าหงษาวดีอิมมาเล ขอ
 เอาพระหน่อแก้ว อันเป็นพระราชบุตรของพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหต
 พระยาไชยเชษฐาธิราช พระเจ้าหงษาวดีก็โปรดพระราชทานให้ จึง
 ทรงตั้งพระหน่อแก้วให้เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหตล้านช้างเวียงจันท
 แล้วให้สมเด็จพระเจ้าราชาคณะทั้งปวงพาลงมาครองราชสมบัติเป็นพระเจ้า
 กรุงศรีสัตนาคนหตล้านช้างเวียงจันท พระหน่อแก้วครองราชสมบัติ
 เมืองเวียงจันทได้ ๕ ปี พระชนม์ ๒๖ ก็ถึงแก่พิราลัย ๓

๑ ลุคักราช ๘๗๑ (พ.ศ. ๒๑๔๒) บระกา เสนาบดีทั้งปวงจึง
 เอาพระธรรมิกราชกุมารบุตรของนำพระหน่อแก้ว ในตระกูลพระยา
 ไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชสมบัติ มีพระราชบุตร ๒ องค์ ทรง
 พระนาม พระอุปยองค์ ๑ พระหม่อมแก้วองค์ ๑ พระธรรมิกราช
 ครองราชสมบัติได้ ๒๖ ปีก็เสด็จถึงแก่พิราลัย แต่พระชนม์เท่าใด
 มิได้ปรากฏ เสนาบดีจึงเอาพระกระษัตริย์ ในตระกูลพระราชวงษาขึ้น
 ครองราชสมบัติสืบ ๆ กันมาโดยลำดับ ๕ พระองค์มิได้ปรากฏพระนาม

(ครองนี้ ฅบับที่ไค้มาแปลเห็นจะบกพร่อง ในพงษาวดารล้านช้าง
 ฅบับหอพระสมุดว่า พระธรรมิกราชมีราชโอรสชื่อพระอุปยุวราช
 พ่อลูกครองเมืองด้วยกัน)

๑ ลุคักราช ๙๙๓ (พ.ศ. ๒๑๖๕) บัระกา มีคนล่อล่ียดให้พระ
 ธรรมิกราชกับพระอุปยุวราชผู้เป็นราชโอรสแตกกัน เกิดรบกันชน
 พระอุปยุวราชได้ครองเมืองเวียงจันทเมืองวนชาติตยเดือน ๕ ชนคาค ๑ บจอ
 คักราช ๙๙๔ พระธรรมิกราชพิราไลยที่นำเชียงคาง หม่อมไชย
 แลพระยานชิตลุกท้าวทงหลายก็ถูกฆ่าตายหมด ฯ

๑ ลุคักราช ๙๙๕ (พ.ศ. ๒๑๖๖) บกัญ พระอุปยุวราชพิราไลย
 เสนาอำมาตยทงหลาย จึงราชาภิเศกพระยามหานามผู้เป็นพระยานคร
 ชนเป็นเจ้าล้านช้าง ถวายพระนามว่า พระบัติตตโพธิสาร ฯ

๑ ลุคักราช ๙๙๙ (พ.ศ. ๒๑๗๐) บขลุ พระบัติตตโพธิสารพิราไลย
 เสนาอำมาตยจึงเชิญพระหม่อมแก้วลูกพระธรรมิกราชน้องพระอุปยุวราช
 ชนเป็นเจ้าล้านช้าง เจ้าล้านช้างหม่อมแก้วพิราไลย จึงยกพระอุปยุวราช
 ลูกพระหม่อมแก้วชนเป็นเจ้าล้านช้าง ฯ

๑ พระอุปยกमारเป็นพระราชบุตรของพระหม่อมแก้วได้ ชนเสวย
 ราชสมบัติเป็นพระเจ้าจันทบุรีศรีสัตนาคนหุต มีพระราชบุตร ๒ องค์
 พระนามเจ้าตองคำองค์ ๑ เจ้าวิไชยองค์ ๑ ฯ

๑ พระอุปยุอยู่ในราชสมบัติ ๑๒ ปี ก็ถึงแก่พิราไลย (บ้เถาะ
 คักราช ๑๐๐๑ พ.ศ. ๒๑๘๒) พระชนม์เท่าไรมิได้ปรากฏ แล้วเจ้าตองคำ
 ได้ชนเสวยราชสมบัติ เป็นพระเจ้าจันทบุรีศรีสัตนาคนหุต มีพระราช
 บุตร ๓ องค์ ทรงพระนาม เจ้าสมภอองค์ ๑ เจ้าบุญชูองค์ ๑ เจ้าสรีย
 องค์ ๑ เจ้าวิไชยผู้เป็นอนชามีพระราชบุตร ๒ องค์ ทรงพระนามเจ้า
 องค์ ๑ เจ้าชยองค์ ๑ เจ้าตองคำครองราชสมบัติได้ ๑๕ ปี พระชนม์
 เท่าใดมิได้ปรากฏ ถึงแก่พิราไลย ฯ

๑ (บัณฑิตเมื่อกษัตริย์ ๑๐๑๖ พ.ศ. ๒๓๘๗) เจ้าสุริยราชกุมารลูกเจ้า
 คอนคำองค์เป็นพระอนุชาใต้ชนเสวยราชสมบัติ ทรงพระนาม พระยา
 สุริยวงษาธรรมิกบรมพิตรสมเด็จพระเจ้าล้านช้างร่มขาว พระองค์ทรง
 พระวิตกเกรงพระเชษฐาทั้ง ๓ พระองค์จะชิงเอาราชสมบัติ จึงมริย
 สั่งให้เสนาบดีทั้งปวงขับไล่พระเชษฐาทั้ง ๓ พระองค์ หนีจากกรุงศรี
 ลีตนาคนหุตล้านช้างเวียงจันทน์ เจ้าชมภูพาเอาภริยาคนหนึ่งกับ
 แสนทิพนาถหนีหนีไปพึ่งเมืองเวียงคานามญวน ก็เกิดบุตรองค์ ๑
 ทรงพระนามชื่อพระไชยองค์เวียด เจ้าชมภูก็ถึงแก่อสัญกรรมในเมือง
 เวียงคานามญวน แสนทิพนาถจึงเอามารดาของพระไชยองค์เวียดเป็น
 ภริยาสามีก็สงวาค่อยด้วยกัน เกิดบุตรคนหนึ่งชื่อท้าวทอง เจ้าบุญชู
 หนีไปทรงผนวชอยู่ณะเขาภูทองโรง เจ้าบุญชูหนีไปอยู่เมืองนครพนม
 เกิดบุตรคนหนึ่งชื่อเจ้านันทราช เจ้าบุญชูก็ถึงแก่กรรมในเมืองนครพนม

๑ พระสุริยวงษาครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าจันทบุรีศรีลีตนาคนหุต
 ล้านช้างร่มขาว พระราชอาณาเขตก็ยิ่งปรกคิอยู่ตามเดิม กำหนด
 ข้างใต้ตั้งแต่แก่งลผชนไปข้างเหนือถึงผาบันได ข้างซ้ายพรมแดน
 ต่อแขวงกรุงศรีอยุธยา กำหนดเอาแต่ไม้ประคี่สามต้นอันสามชอย
 ข้างขวาพรมแดนต่อแขวงเมืองญวน กำหนดเอาต้นลานสามงาน้ำมา
 สามแควเป็นอาณาเขต ครึ่งนั้นไพร่ราษฎรบ้านเมืองเขตรแดนลาว
 ก็อยู่ศขเกษมเปรมปรกติ พระองค์มีพระราชบุตรองค์ ๑ พระราชธิดา
 ๒ องค์ ทรงพระนามนางกุมารโอรรมองค์ ๑ นางส้ม้องค์ ๑ ฯ

๑) ในขณะนั้นช่อหัวขาวยกกองทัพมาตีเมืองแฉวนหวาสิบสองปันนา
 นาลอ เจ้าอินทกมารกับนางจันทกมาร สองพี่น้องเป็นบุตรเจ้าเมือง
 แฉวนหวา หนีศึกช่อหัวขาวพาเอาไพร่พลลงมาพึ่งพระยาสุริยวงษา
 ธรรมิกราช พระเจ้าล้านช้างเวียงจันทน์ เจ้าราชบุตรเรือจึงขอเอา
 นางจันทกมารเป็นภริยา ส้มคัสังวาคอยู่ด้วยกันเกิดบุตร ๒ องค์
 ช่อเจ้ากิงกิศราชองค์ ๑ เจ้าอินทโลมองค์ ๑ เจ้าราชบุตรผู้เป็นบิดา
 กระทำมิจงจากรักภริยาทั่วโกมหาดเล็ก พระยาสุริยวงษาธรรมิก
 ราชพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นบิดา มีรับสั่งให้เอาไปสำเร็จโทษเสีย เจ้า
 อินทกมารเมืองแฉวนหวา มาได้ลูกตระกูลนางลาวคนหนึ่งเป็น
 ภริยา ส้มคัสังวาคอยู่ด้วยกันเกิดบุตรองค์ ๑ ช่อเจ้าองค์นก ๗

๑) พระยาสุริยวงษาธรรมิกราชอยู่ในราชสมบัติได้ ๕๕ ปี พระ
 ชนม์ ๘๓ ก็เสด็จถึงแก่พิราลัย ขณะนั้นพระยาเมืองจันทร์เป็นเสนาบดี
 ผู้ใหญ่ เห็นว่าเจ้ากิงกิศราช เจ้าอินทโลม เจ้าองค์นกยังเยาว์
 อยู่ พระยาเมืองจันทร์ก็เลยชิงเอาราชสมบัติได้เป็นเจ้าเมืองเวียงจันท
 ร์ก็ค้ำพดิ่งไปตั้งเจ้านันทราชบุตรเจ้าไป อันหนีไปอยู่เมืองนครพนม
 แต่ก่อนนั้น ได้เป็นเจ้าเมืองนครพนม ทราบกิตติศัพท์ว่าพระยา
 เมืองจันทร์ได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นเจ้าเมืองเวียงจันทบุรี จึงเกณฑ์
 เอากองทัพเมืองนครพนม ก็ยกเกลี้ยกล่อมเอาหัวเมืองชนกขมเมือง
 เวียงจันทร์ได้หลายเมือง ยกชนมาตีพระยาจันทบุรี ๆ ทนผลมอกกองทัพ
 เจ้านันทราชมิได้ ก็แตกกระจัดกระจายหนีไป เจ้านันทราชจับได้

พระยาจันทบุรีเอาไปประหารชีวิตเสีย แล้วเจ้านันทราชก็ชนเสวย
 ราชสมบัติเป็นพระเจ้าจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว พระไชย
 องค์เวศบุตรเจ้าสมภพหนีไปอยู่เมืองเวศคามแต่ก่อนนั้น ทราบว่า
 เจ้านันทราชไต่ชนครองราชสมบัติ ก็ขอเอากองทัพญวนกับพระเจ้า
 เวศคาม ยกลงมาตีเมืองจันทบุรี เจ้านันทราชก็เกณฑ์พลทหาร
 ออกต่อสู้รบเป็นสามารรถ ทนผลกองทัพพระไชยองค์เวศคามได้
 ก็แตกกระจัดกระจายหนีไป พระไชยองค์เวศคามก็ไต่เจ้านันทราชรับ
 สั่งให้เอาไปสำเร็จโทษเสีย พระไชยองค์เวศคามชนครองราชสมบัติ
 เป็นพระเจ้าจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว ฯ

๑ ฝ่ายเจ้ากิงกิศราชกุมาร เจ้าอินทโสม หลานพระยาสุริยวงษา
 ธรรมิกราชกับเจ้าองค์นก สามองค์พี่น้องก็คิดเกรงกลัวพระไชย
 องค์เวศคามด้วยความพยายามขู่มาแต่ก่อน ก็พากันเสด็จหนีไปเมือง
 แคว้นหวพาสยสองขัณฑ์ เจ้ากิงกิศราช เจ้าองค์นกเข้าพักอาศัยอยู่
 เมืองลำเมืองพง เจ้าอินทโสมหนีไปพำนักอาศัยอยู่เมืองแฉะ พระไชย
 องค์เวศคามพระเจ้าแผ่นดินเมืองจันทบุรี จึงให้ท้าวทองผู้เป็นอนุชาต่าง
 บิดาชนไปอยู่ประจำรักษาเมืองหลวงพระบาง เจ้ากิงกิศราชกับเจ้า
 องค์นกก็คิดเกลี้ยกล่อมเอาไพร่พลเมืองลำเมืองพงไปพร้อมมือแล้ว
 ก็ยกกองทัพลงมาถึงกลางทาง ท้าวทองผู้รักษาเมืองหลวงพระบาง

๘ เจ้านันทราชในบางฉบับว่า เจ้านครเมืองน่าน เห็นจะสมจริง ถ้าเป็น
 เจ้าปู่เห็นจะแก่นัก

ทราบบ้างว่าศึกเจ้ากิงกิศราชยกมา ก็มีใจเกรงกลัวบุญญาภาพ
 เป็นอันมาก ทำนองก็อัญเชิญเอาพระบางหน้ลงมาเมืองล้านช้าง
 เวียงจันทน์ จึงสมณะพราหมณาจารย์เสนาพฤตมาตามยศราชปโรหิต
 พร้อมกันอัญเชิญเอาเจ้ากิงกิศราชขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุง
 ศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว (อยู่เมืองหลวงพระบาง) ถวาย
 พระนาม พระเจ้ากิงกิศธรรมิกราช แล้วอัญเชิญเอาเจ้าองค์นก
 พระราชอนุชาขึ้นครองราชสมบัติเป็นอัครราชผายนำ (กรุงศรีสัตนา
 คนหุตจึงได้แยก ๒ อาณาเขต คือเวียงจันทน์แลหลวงพระบาง
 แต่นั้นมา) ฯ

๑ ลักศักราช ๑๐๖๑ ปีเถาะเอกศก ฅวันเดือน ๘ ขน ๑๔ ค่ำ
 พระเจ้ากิงกิศธรรมิกราช พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนาคนหุตล้าน
 ช้างร่มขาวหลวงพระบาง พระโอรสองค์เดียวพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรี
 สัตนาคนหุตล้านช้างเวียงจันทน์ จึงทรงผูกทางพระราชไมตรีแย่งย่น
 พระราชอาณาเขตให้แก่งันแลกัน อาณาเขตพระเจ้าล้านช้าง
 เวียงจันทน์ นำของฝ้ายวันตก กำหนดเอาปากน้ำเหืองเหนือเมือง
 เชียงคาน นำของฝ้ายวันออกกำหนดเอาปากน้ำมโตะเมืองเชียงคาน
 ลงไปถึงเมืองแก่งลิผี เป็นพระราชอาณาเขตของพระเจ้าล้านช้าง
 เวียงจันทน์ อาณาเขตของพระเจ้าล้านช้างหลวงพระบาง นำของฝ้าย
 วันออก กำหนดเอาปากน้ำมโตะต่อพรหมแดนเวียงจันทน์ นำของฝ้าย

๕ ในพระราชพงษาวดารว่าเมื่อปีพุทธจุลศักราช ๑๐๕๑ ถวายราชธิดาแก่สมเด็จพระ
 พระเพทราชาธิราช ขอกองทัพไทยไปช่วยรบเจ้าหลวงพระบาง มีศกัอักษร
 ทรงสร้อยอุทธยาไปห้าม ทั้ง ๒ ฝ่ายก็เลิกรบพุ่งกัน

ทวันตก กำหนดเอาฟากน้ำเหนือของพรมแดนเมืองเวียงจันทน์ ต่อกัน
 ขึ้นไปจนถึงผาบันไดโตเมืองเซียงของ ฝ่ายซ้ายพรมแดนต่อแขวง
 กรุงศรีอยุธยา กำหนดเอาภูเขาไม้ประดู่สามต้นอันสามขอยขึ้นไป
 ฝ่ายขวาพรมแดนต่อแขวงพระเจ้าเวียงคานาม กำหนดเอาต้นสารสามงา
 นาน้ำสามแคว หัวพันทั้งหกแลสืบสองนำค่านงูไท เป็นพระราชอาณา
 เขตของพระเจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง พระมหากระษัตริย์
 ทั้ง ๒ พระองค์แบ่งปันอาณาเขตให้แก่กันแลกันแล้ว จำเดิมแต่
 นั้นมาพระเจ้ากิงกิศราชครองราชสมบัติ บ้านเมืองก็เจริญบริบูรณ์
 เปนมโหรรฐาน พระองค์มีพระราชธิดา ๓ องค์ ทรงพระนามเจ้า
 นางแทนสาวองค์ ๑ เจ้านางแทนคำองค์ ๑ เจ้านางอัครารายคำองค์ ๑
 พระเจ้ากิงกิศรธรรมิกราชอยู่ในราชสมบัติได้ ๑๒ ปี ก็เสด็จถึงแก่
 พิราลัย พระชนม์เท่าใดมิได้ปรากฏ ฯ

๑ ลุคักราช ๑๐๗๓ ปีเถาะตรีศก เสนาพฤตมาตย์ราชปโรหิต
 พร้อมกันอัญเชิญเอาเจ้าอุปราชองค์นงกชนครองราชสมบัติ ทรง
 พระนามสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชสุริยพระราชวงษามหาไชยจักรพรรดิ
 ภูมินทร์ นรินทาศิขิตราชคักกิติ บรมธรรมิกมหาราชอิราชบรมบพิตร
 สมเด็จพระเป็นเจ้า สถิตย์อยู่เหนือเกล้า ฯ ในอุคตมวรวงษ์ขงศรี
 สัตนาคนหตรัตนบุรี มหานครราชธานีล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง
 พระองค์ครองราชสมบัติอยู่ได้ ๑๐ ปี เกิดพระราชบุตร ๑๐ องค์ ฯ

๑ เจ้าอินทโสมคึกเกลี้ยกล่อมเอาไพร่พลในเมืองแพ เมืองลำ
 เมืองพงไคพร้อมมอแล้ว ก็ยกกองทัพลงมาตั้งอยู่เมืองงอยในน้ำอยู่

เจ้าองค์นี้ทราบดีว่าเจ้าอินทโสมยกกองทัพลงมาตั้งนั้น จึงปรึกษา
 ต่อเสนาบดีทั้งปวงว่า ถ้าเราจะคิดเกณฑ์กองทัพขึ้นไปต่อรบขบถกัน
 ก็คงจะได้ แต่เห็นว่าจะเกิดพิณาคฉิบหายแก่ไพร่ราษฎรทั้งสองฝ่าย
 อีกอย่างหนึ่งก็จะขาดทางไมตรีอันเป็นญาติพี่น้องกัน ทรงปรึกษา
 เห็นดังนี้แล้ว จึงนิมนต์เอาสมเด็จพระราชาคณะทั้งปวงให้ขึ้นไปตั้ง
 กำสาบาลอัญเชิญเสด็จเอาเจ้าอินทโสมลงมาว่าราชการด้วยกัน เจ้า
 อินทโสมก็ทรงเชื่อคำสาบาลแล้วเสด็จลงมา ครั้นถึงเมืองหลวง
 พระบาง เจ้าองค์นี้กับเจ้าอินทโสมพร้อมกันเข้าไปสาบาลทำสัตย์ ใน
 พระอุโบสถวัดวิษณุราชศรีรัตนารามให้แก่กันแลกัน เณระพระภิกษุ
 พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า ครั้นสำเร็จการทำสัตย์แล้ว
 ก็สนความวิตกทั้งสองพระองค์ ฯ

๑ ครั้นที่หลลงมาพระยาเมืองซ้ายคนหนึ่งคบคิดกับเจ้าอินทโสม
 เห็นเจ้าองค์นี้พระเจ้าแผ่นดิน เขาพาเอาพวกมหาคเล็กเล็กออกไป
 ประพาศข่า ค่อนอกเขาที่นานกแขวงบ้านเมืองไทย เจ้าอินทโสม
 กับพระยาเมืองซ้าย ก็พาเอาพรรคพวกยึดประตูเมืองเสีย แล้วให้
 เอาเจ้าอินทโสมขึ้นครองราชสมบัติ เป็นพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนา
 คนหุตล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ครั้นเวลาบ่าย เจ้าองค์นี้
 พระเจ้าแผ่นดินพาเอาพวกมหาคเล็กเล็กกลับคืนมา ทอดพระเนตร
 เห็นยึดประตูเมืองเข้าไม่ได้ พระองค์ก็เสด็จขึ้นไปอยู่วัดภูเหมือด
 จึงทรงแจ้งเจ้าอินทโสมตามความที่ได้สาบาลให้แก่กันมาแต่ก่อนนั้น
 แล้วจึงตรัสถามพวกมหาคเล็กว่า พระองค์เราจะเสด็จไปเมือง

เชียงใหม่ พวกมหาดเล็กข้าหลวงเดิมใครจะไปด้วยเราก็คงไป ถ้า
 ใครไม่ไปคิดถึงบุตรภรรยาจะอยู่ก็ตามใจ ทรงตรัสถามฉนั้น พวก
 มหาดเล็กแลข้าหลวงเดิมกราบบังคมทูลว่า ขอไปตามเสด็จทั้งสิ้น
 พระองค์ก็พาเอาพระราชบุตรสององค์กับพวกมหาดเล็กข้าหลวงเดิมเสด็จ
 ไปเมืองเชียงใหม่ ครั้นไปถึงเมืองเหล็ก จึงรับสั่งให้พวกมหาดเล็ก
 ไปตัดเอาไม้เบญจมาศต้นหนึ่งใหญ่ประมาณสามกำเคียว มาทอดเป็น
 ตะพานแห่งหนึ่ง พระองค์จึงทรงอธิษฐานต่อเทพยเจ้าทั้งปวงว่า ถ้า
 ข้าพเจ้ายังมีบุญญาภาพระไตรครองราชสมบัติเป็นเจ้าแก้วเมืองนานา
 ประเทศต่อไปเบื้องหน้าแล้ว ข้าพเจ้าได้ตะพานนี้ขอให้ตกลง พระองค์
 ทรงอธิษฐานดังนี้แล้ว ก็เสด็จได้ตะพาน เศษบุญญาภาพของ
 พระองค์ เทพยเจ้าบันดาลให้ตะพานนั้นตกลง พระองค์จึงทรง
 ผนวชในวัดเมืองเหล็กแล้วก็เสด็จไปเมืองเชียงใหม่ เข้าพัก
 อาศัยอยู่วัดช้างเผือก ฯ

๐ ขณะนั้นพระเจ้าเชียงใหม่ถึงแก่พิราลัย มีพระราชบุตรสอง
 องค์ พระเจ้าอังวะแต่งกองทัพพม่ายกมาล้อมเมืองเชียงใหม่ไว้
 หลายชั้น กำหนดทัพพม่าถึงสี่เจ็ดหมื่น เสนาบดีเมืองเชียงใหม่คุม
 กองทัพออกต่อรบเป็นหลายครั้งก็ไม่ชนะเสมอพม่า หนักกลับเข้ามา
 ทุกครั้ง เสนาพญามาทย์ทั้งปวงทราบดีว่า พระเจ้าแผ่นดินเมืองล้าน
 ช้างร่วมชาวหลวงพระบางทรงผนวช หนีมาอยู่วัดช้างเผือก จึงพร้อม
 กันเอาขันทองคำสามใบ จากุพระนามเจ้าราชบุตรทั้งสองใส่องค์ละใบ
 จากุพระนามเจ้าองค์นก พระเจ้าแผ่นดินเมืองล้านช้างร่วมชาวหลวง

พระบางใส่ใบหนึ่ง แล้วเอาลงไปริมแม่น้ำยิ่ง พร้อมกันอธิษฐานว่า
 กระษัตริย์สามพระองค์นี้ ถ้าพระองค์ใดจะมีบุญญาธิการใดครอง
 ราชสมบัติเป็นเจ้าแก่ไพร่ฟ้าประชาชนทั้งปวง ขอจงบังเอิญให้ชั้นทอง
 คำพระนามองค์นั้นลอยทวนน้ำขึ้นไปข้างเหนือ ถ้าองค์ใดหาบุญญา
 ธิการมิได้ ขอให้ชั้นทองคำพระนามองค์นั้นลอยตามน้ำลงไป
 ข้างใต้ อธิษฐานแล้วก็เอาลงลอย ชั้นพระนามกุมารทั้งสองบุตรเจ้าเมือง
 เชียงใหม่ก็ลอยล่องลงไปตามแม่น้ำ แต่ชั้นทองคำพระนามพระเจ้า
 ล้านช้างร่วมชาวหลวงพระบางองค์นั้น เทพยเจ้าทั้งปวงบันดาลให้
 ลอยทวนน้ำขึ้นไปข้างเหนือ เสนาพศุคมาตย์ราษฎรทั้งปวง มี
 ความโลมหนักยิ่งเป็นอันมาก จึงพร้อมกันไปในนิมนต์เชิญเสด็จลาผนวช
 อัญเชิญนครของราชสมบัติเมืองเชียงใหม่พักอยู่ ๗ วัน พระองค์จึง
 มีรับสั่งให้เสนาบดีเกณฑ์กองทัพออกไปต่อรบพม่าเป็นสามารภ พม่า
 ทนฝีมือไม่ไหวก็แตกกระจัดพลัดพรายล้มตายเป็นอันมาก ครั้นเสร็จ
 การสงครามแล้ว พระองค์ก็อยู่ครองนครของราชสมบัติบ้านเมือง ก็
 อยู่สุขเกษมเปรมปรีย์ พระองค์มีพระราชบุตรกับนางยวงเมืองเชียง
 ใหม่ ๓ องค์ ชื่อเจ้าตนองค์ ๑ เจ้าวงองค์ ๑ เจ้าตองค์ ๑ ซึ่งพระ
 ราชบุตรทั้ง ๓ พระองค์ก็ตามเสด็จไปแต่เมืองล้านช้างร่วมชาวหลวง
 พระบาง กับพระราชบุตรที่เกิดเมืองเชียงใหม่ทั้ง ๓ นั้น ก็ไต่ครองราช
 สมบัติสืบ ๆ กันมา ฯ

๑ เจ้าอินทโลมครองราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้าน
 ช้างร่วมชาวหลวงพระบางอยู่ได้ ๓๓ ปี เจ้าโนธา เจ้าไชยสาร กับ

พระยาเชียงใหม่ ทำอินทรีนางา ทิศสุวรรณ คบคิดเป็นขบถผู้มีคน
 ไว้ได้ ๘๐๐ เศษ นึกกันว่าฉนวนเดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำจะทำการ ขณะนั้น
 ข้าทนายพระยาเชียงใหม่คนหนึ่งเก็บเอาความที่นึกกันไว้นั้น เข้าไป
 ลำบากต่อเสนาบดีขุนกรายทูลเจ้าอินทโสมให้ทรงทราบ จึงเกณฑ์คน
 ออกจับพวกขบถเหล่านั้น พวกขบถก็ออกต่อรบเป็นสามารรถ เจ้าโนชา
 เจ้าไชยสาร พระยาเชียงใหม่สู้มิได้ก็แตกกระจัดกระจายหนีไป จับ
 เจ้าโนชา เจ้าไชยสาร พระยาเชียงใหม่ได้ รั้งสั่งให้เอาไปสำเร็จโทษ
 เสีย เจ้าอินทโสมครองราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต มี
 พระราชบุตร ๘ องค์ ชื่อเจ้าโชติกะกุมารองค์ ๑ เจ้าอนุรตถกุมารองค์ ๑
 เจ้านาคะกุมารองค์ ๑ เจ้านารตถกุมารองค์ ๑ เจ้าเชษฐรังโสองค์ ๑
 เจ้าองค์เอกองค์ ๑ เจ้าสุริยวงษาองค์ ๑ เจ้าสุรวงษาองค์ ๑ เจ้าอินท
 วงษากุมารองค์ ๑ มีพระราชธิดา ๖ องค์ เจ้านางแก้วรัตนพิมพาองค์ ๑
 เจ้านางศรีคากององค์ ๑ เจ้านางสุชาดาองค์ ๑ เจ้านางสุธรรมาองค์ ๑
 เจ้านางสุนันทาองค์ ๑ เจ้านางแว่นแก้วสามผิวองค์ ๑ เจ้าอินทโสม
 อยู่ในราชสมบัติได้ ๒๖ ปี ก็ถึงแก่พิราลัย แต่พระชนม์เท่าใดมิได้
 ปรากฏ ฯ

๑ ขณะนั้นพระเจ้าเวียงจันทน์แต่งตั้งให้องเจียวเทียมตาเทียมเจดเป็น
 แม่ทัพ คุมพลทหารญวนยกลงมาตีกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
 หลวงพระบาง เสนาพฤตคามาคย์ทงปวงจึงเสด็จทวยไตเจ้าอินทวงษา
 กุมาร ยกพลทหารออกต่อรบทัพญวน ทัพญวนทนผลมิได้ ก็แตก
 กระจัดพลัดพรายล้มตายเป็นอันมาก จึงเสนาพฤตคามาคย์สมณะ
 พรหมณาจารย์ทงปวง พร้อมกันอัญเชิญเจ้าอินทวงษากุมารขึ้นครอง

ราชสมบัติ เป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง
 พระองค์ครองราชสมบัติอยู่ ๘ เดือน พระองค์ก็กลัวโทษานุโทษแก่
 พระเชษฐาทั้ง ๘ พระองค์จะคิดกระทำอันตราย เจ้าอินทวงษา ก็ยก
 สมบัติถวายเจ้าโชติกะกุมารองค์เป็นพระเชษฐาผู้ใหญ่นั้น แล้วก็
 เสด็จไปปลุกโรงอยู่บ้านพันหลวงปากน้ำคานผ่ายควันออก เจ้าโชติกะ
 กุมารจึงขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่ม
 ขาวหลวงพระบาง ฯ

๑๐ ขณะนั้น เมืองเวียงจันทน์ลอบมีศุภอักษรขึ้นไปกราบทูลพระเจ้า
 หงสาวดี เป็นใจความว่า ขอเฝ้ากองทัพลงมาตีเมืองล้านช้างหลวง
 พระบาง พระเจ้าหงสาวดีทรงทราบแล้ว จึงแต่งให้ โยน่านอเป็นแม่ทัพ
 คุมพม่าลงมาตีเมืองล้านช้างหลวงพระบาง พระเจ้าล้านช้างร่มขาว
 หลวงพระบาง ก็เกณฑ์กองทัพออกต่อรบเป็นสามารรถ แล้วให้คนชน
 ประจักษ์กันที่เชิงเทินของกันเมือง ยิงปืนใหญ่ยิงโต้ตอบกันอยู่
 หลายวัน พม่าจึงเอาปืนโตพาดกำแพงเข้าปล้นเอาเมือง จับได้เจ้า
 สุริยวงษากบฏไพร่ประมาณสี่ร้อยห้าร้อยคน เอาขึ้นไปถวายพระเจ้า
 หงสาวดี แต่พระเจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบางนั้นจับหาได้ไม่ ครั้น
 พม่าเลิกทัพกลับไปแล้ว พระเจ้าล้านช้างร่มขาวก็กวาดต้อนเอาเจ้านาย
 บุตรหลานตระกูลพระราชวงษานวงษ์ไพร่ราษฎรเข้ามาตั้งเมืองอยู่ตาม
 เดิม เจ้าโชติกะกุมารครองราชสมบัติได้ ๑๔ ปี ฯ

๑ ลัคกีราช ๑๑๒๕ (พ. ศ. ๒๓๐๖) บัมแม เจ้าสุริยวงษาองค์
เป็นพระราชอนุชาที่พม่าจับขังไปแต่ก่อนนั้น พระเจ้าหงสาวดีให้
เป็นแม่ทัพคุมพม่าขึ้นไปตีหัวเมืองลำเมืองแมน เจ้าสุริยวงษาจึงพา
เอาไพร่พลเมืองหลวงพระบางที่ขังไปขังนั้น หักออกจากพม่าหนึ่ง
มาตั้งอยู่เมืองแกลง ฯ

๑ ครั้นลัคกีราช ๑๑๒๘ ปีจอขลุ่ศก เจ้าสุริยวงษาจึงมีหนังสือแต่ง
ให้คนถือลงมาถึงเสนาบดีชนกกราบทูลพระเจ้าไชยติงคะกุมารที่เมืองหลวง
พระบางว่า จะขอเข้ามาช่วยทำนบารุงราชการ พระเจ้าเมืองหลวงพระ
บางไม่ให้มา เจ้าสุริยวงษาที่โกรธา จึงเกณฑ์กองทัพตามแคว้น
หัวเมืองไตพร้อมมือแล้วยกลงมา ครั้นมาถึงเมืองหลวงพระบางตก
ประมาณสองยามเศษก็เข้าปล้นเอาเมือง พระเจ้าเมืองหลวงพระบาง
เสนาบดีราษฎรทั้งปวงรู้ สักตวต่างคนก็ต่างแตกค่นหนีไป พระเจ้า
เมืองหลวงพระบางไชยติงคะ เจ้าอุปราชอนุรตก็อพยพกวาดเอาเจ้านาย
บุตรหลานหนีลงมาอยู่บ้านนารุง (น้ำฮุง) ครั้นสว่างขึ้นเจ้านางศรี
คำกององค์เป็นพี่หญิง จึงเสด็จมาถามเจ้าสุริยวงษาผู้น้องว่า เจ้ายก
กองทัพเข้ามาครั้งนี้หมายจะเข้ามาตีพม่าของหมดยกๆว่าคิดประการใด
เจ้าสุริยวงษาจึงตอบว่า มิใช่จะมาคิดกระทำร้ายแก่เจ้านายญาติพม่า
คิดถึงเจ้าพม่าเองจึงหนีพม่าลงมา ครั้นมีหนังสือให้คนถือลงมาถึง
เสนาบดีให้กราบบังคมทูลทรงทราบแล้ว มีหนังสือรับสั่งตคชนไปว่าไม่

ให้ลงมา ครั้นจะไม่คิดเกณฑ์พลทหารยกลงมา ก็จะไม่ไต่มาเห็นหน้า
 เจ้านายญาติพี่น้อง เจ้านางศรีค้ำกของจึงว่า ถ้าน้องคิดตงนนั้นก็ชอบแล้ว
 แต่เจ้านายญาติพี่น้องที่หนีไปนั้น จะให้กลับคืนมาอยู่ด้วยกันทุกๆ จะคิด
 ประการใด เจ้าสุริยวงษาจึงว่าจะใช้ให้สังฆการีไปนิมนต์เอาสมเด็จพระ
 เจ้าราชาคณะทั้งปวงเข้ามาถวายพระพรพระเจ้าสุริยวงษาก็ทรง
 สาขาลให้สมเด็จพระเจ้าราชาคณะว่าชอบไม่ทำร้ายให้แก่เจ้าพเจ้านอง ถ้า
 กระทำร้ายขอให้ตองคำสาขาล แล้วจึงนิมนต์สมเด็จพระเจ้าราชาคณะ
 ลงไปถวายพระพร อัญเชิญเสด็จพระเจ้าเมืองหลวงพระบาง ไชติกะ
 แลเจ้าอุปราชอนรทกษัยเจ้านายบุตรหลานที่หนีลงไปอยู่นำร่องนั้นขึ้นมา
 ครั้นถึงเมืองหลวงพระบางแล้ว เจ้าไชติกะพระเจ้าแผ่นดินก็มอบราช
 สมบัติให้แก่เจ้าสุริยวงษาจนครองราชสมบัติเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคน
 หุตล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง เจ้าไชติกะก็เสด็จไปปลูกโรงอยู่บ้าน
 วิชฌนปากเขาทิศทักษิณ ฯ

๑ ครั้นลุปีเถาะคักราช ๑๑๓๓ (พ.ศ. ๒๓๑๕ ทรงในสมัยครั้งกรุง
 ธนบุรี) เจ้าสุริยวงษาอันเป็นพระเจ้าเมืองหลวงพระบาง คิดมีความ
 พยายามทักขเมืองล้านช้างเวียงจันทแต่ก่อนนั้น ด้วยเมือง
 ล้านช้างเวียงจันท ลอยมื หลงสอ ขนไปขอ กองทัพพม่า ลงมา ตเมือง
 ล้านช้างหลวงพระบาง จึงมีรับสั่งให้เสนาบดีเกณฑ์พลทหารห้าพัน
 ยกลงไปตีเมืองล้านช้างเวียงจันท เขาล้อมกำแพงเมืองไว้ เจ้าบุญ
 สारอันเป็นพระเจ้าล้านช้างเวียงจันทก็เกณฑ์พลทหารออกต่อรบเป็น
 สามารถ แล้วชนประจำรักษาน้ำที่เชิงเทียนปราการบองกันเมืองไว้

มั่นคง เจ้าสุริยวงษาพระเจ้าล้านช้างร่วมกับชาวหลวงพระบางคุมพลทหาร
เข้าหักเอาเมืองเป็นหลายครั้งหาได้ไม่ แต่ต่อสู้รบกันอยู่ได้ ๓ เดือน
เจ้าบุญसारพระเจ้าล้านช้างเวียงจันทน์เหลือกำลังอกทนที่จะคุมไพร่พลออก
ต่อสู้ ท้วยไพร่พลราษฎรไต่ความทุกข์ลำบาก จึงมีศฤง์อักษรแต่ง
ให้เสนาบดีถือลอบขึ้นไปถึงกรุงอังวะ ขอกองทัพลงมาช่วย พระเจ้า
อังวะมิ่งกระระจึงให้ชักซึ่งไปคุมพลทหารสองพันเป็นทัพหน้า ให้ไป
สุพลาเป็นแม่ทัพคุมพลสามพันยกลงมาตีเมืองหลวงพระบาง เจ้า
สุริยวงษาพระเจ้าแผ่นดินเมืองหลวงพระบางทราบว่าพ่ายกกองทัพลง
มาตีเมืองข้างหลัง ก็เลิกทัพกลับไปต่อสู้รบพม่าประมาณ ๑๕ วัน
พม่าก็เข้าปล้นเอาเมืองได้ เจ้าสุริยวงษาพระเจ้าเมืองหลวงพระบาง
ก็ขอยอมขึ้นแก่เมืองอังวะ พม่าก็เลิกทัพกลับไป ฯ

๑ ครั้นลุยมเมียศักราช ๑๑๓๖ (พ.ศ. ๒๓๑๗) กรุงเทพมหานคร
ศรีอยุธยา ครั้นแผ่นดินชนหลวงพระเจ้าตากนั้น มีพระราชสาส์นกับ
เครื่องราชบรรณาการแต่งให้ราชทูตานุทูตอัญเชิญขึ้นไปถึงเจ้าสุริย
วงษา พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่วมกับชาวหลวงพระบาง
ในพระราชสาส์นนั้นว่า ขอให้เป็นเมืองทางพระราชไมตรีไปมาหากัน
เจ้าสุริยวงษาพระเจ้าเมืองหลวงพระบางทรงทราบแล้ว ก็มีความยินดี
เป็นอันมาก ก็ทรงรับเป็นทางพระราชไมตรีกับกรุงธนบุรี ฯ

๑ ครั้นลุยชวศักราช ๑๑๓๘ (พ.ศ. ๒๓๑๙) พระเจ้าเมือง
หลวงพระบาง จึงมีศฤง์อักษรกับเครื่องมงคลราชบรรณาการแต่งให้
เสนาบดีถือลงมาเจริญทางพระราชไมตรีกับกรุงธนบุรี สมเด็จพระ

พุทธเจ้าอยู่หัว จึงโปรดพระราชทานสรรพสิ่งของให้แก่เสนาบดีผู้เป็น
 ทตามทตามสมควร กับสิ่งของราชบรรณาการตอบแทนให้ราชทูต
 ถอนไปประทานให้พระเจ้าเมืองหลวงพระบางเป็นอันมาก ฯ

๑ ลับเจดีย์กราช ๑๓๕๐ (พ.ศ. ๒๓๕๑) เจ้าบุญญสารพระเจ้า
 ลานช้างเวียงจันทน์ แต่งให้พระยาสุโไพเป็นนายทัพ คุมพลทหาร
 ลงไปตีเมืองนครมคแตง จับพระวอเจ้าเมืองนครมคแตงได้ประหาร
 ชีวิตเสีย แล้วกลับกลับไปเมืองลานช้างเวียงจันทน์ สมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวกรุงธนบุรีทรงทราบว่า พระเจ้าลานช้างเวียงจันทน์
 แต่งให้พระยาสุโไพไปประหารชีวิตพระวอเจ้าเมืองนครมคแตงเสีย ก็
 ทรงพระพิโรธเป็นอันมาก ด้วยพระวอดวายตัวเป็นข้าขึ้นแก่กรุงเทพ
 มหานคร พระเจ้าลานช้างเวียงจันทน์ไม่มีความเกรงกลัวพระเดช
 เสด็จขารมย์ ครั้นฉวันเดือนอายุบวชสมฤทธิศกนั้น สมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวกรุงเทพมหานครพระเจ้าตาก ทรงแต่งให้สมเด็จพระ
 เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก แลเจ้าพระยาสุรสีห์ คุมพลทหาร
 ในกรุงนอกกรุงเป็นอันมาก ยกขึ้นไปตีเมืองลานช้างเวียงจันทน์ สมเด็จพระ
 เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก จึงแต่งให้ข้าหลวงเชิญศุภอักษรขึ้น
 ไปถึงเจ้าสุริยวงษา พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
 หลวงพระบาง ว่าขอเอากองทัพลงมาช่วยตีเมืองลานช้างเวียงจันทน์
 พระเจ้าหลวงพระบางทรงทราบแล้ว ก็มีความโสมนัสยินดีในพระขารมย์

เป็นอันมาก จึงแต่งตั้งให้เสนาบดีผู้ใหญ่คุมพลทหารสามพัน ยกกลง
ไปช่วยตีเมืองล้านช้างเวียงจันทน์ เจ้าคุมเอาท้าวท้าวคือสาธิต ครั้น
ตีเมืองล้านช้างเวียงจันทน์สำเร็จการสงครามแล้ว พระเจ้าหลวงพระบาง
ก็ขอเป็นเมืองขึ้นแก่กรุงเทพมหานคร แล้วก็เลิกทัพกลับไป
เมืองหลวงพระบาง เจ้าสุริยวงษาอยู่ในราชสมบัติ ๒๕ ปี พระชนม์
เท่าใดมิได้ปรากฏถึงแก่พิราลัย ฯ

๑) ลุขกุญค์กักราช ๑๑๕๓ (พ.ศ. ๒๓๓๔ ในรัชกาลที่ ๑ กรุง
รัตนโกสินทร) สมณะพราหมณาจารย์เสนาพฤตมาตย์ จึงพร้อม
กันราชาภิเศกเจ้าอุปราชอนุรทชนครองราชสมบัติ ถวายพระนาม
สมเด็จพระเจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง เจ้านาคะกุมารเป็น
อุปราช ครองราชสมบัติอยู่ได้ ๑ ปี ฯ

๒) ครั้นลุขชวตศ์กักราช ๑๑๕๔ (พ.ศ. ๒๓๓๕) เจ้านันทเสนอัน
เป็นพระเจ้าล้านช้างเวียงจันทน์ มีความพยายามทักขพระเจ้าล้านช้าง
ร่มขาวหลวงพระบางมาแต่ก่อน จึงเกณฑ์พลทหารยกขึ้นไปตีพระ
เจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง พระเจ้าล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง
ก็เกณฑ์พลทหารออกต่อรบเป็นสามารภ แล้วก็นัประจักษ์รักษาหน้า
เชิงเทียนปราการขงกันเมืองไว้มั่นคง แต่ต่อรบกันอยู่ได้สี่สัปดาห์
วัน เจ้าอุปราชเมืองเวียงจันทน์ตองขุนพวกเมืองหลวงพระบางถึงแก่
อสัญกรรมในทริบ กองทัพเมืองเวียงจันทน์จะเข้าห้กเอาเมืองก็หาได้
ไม่ จึงแต่งตั้งสีกกลมารยาหล่อลงมีเข้าไปถึงเจ้านางแทนคำ อัน
เป็นพระมเหสีพระเจ้าเมืองหลวงพระบางสุริยวงษาถึงแก่พิราลัยไปนั้น

เป็นใจความว่า การสงครามครั้งนี้ขอให้เจ้านางแทนคำช่วยสังเคราะห์
 เขาเป็นธุระให้มาก ๆ ครั้นสำเร็จราชการโตเมืองหลวงพระบางแล้วเมื่อ
 โต จะขอเขาเป็นมเหษีมอบสมบัติให้ เจ้านางแทนคำทราบดีความ
 ลับในหนังสือแล้ว ก็ลงไปด้วยกลมารยา มีความโสมนัสยินดี
 เป็นอันมาก ก็ให้หาหัวพันเมืองวาคนสนิทเข้ามากระซิบบอกแนะนำ
 ให้หัวพันเมืองวาคุมไพร่พลไปประจำรักษาน้ำที่เชิงเทียนประตูปากน้ำ
 กำกั้นทิศอาคเนย์ ครั้นพลทหารเมืองเวียงจันทน์เข้ามาเมื่อใดอย่าได้
 ย่องหนีไป จึงเปิดประตูปล่อยให้เข้ามาโดยสะดวก เป็นใจความ
 แนะนำดังนี้ แล้วมหนังสือกำหนดนัดให้หัวพันเมืองวา แต่งคน
 ถอลอยออกไปสั่งให้พลทหารเมืองเวียงจันทน์นำเข้าไปถวายเจ้านันทเสน
 ผู้เป็นพระเจ้าเมืองเวียงจันทน์ทราบดีความในหนังสือแล้ว ถึงวันนั้นก็ยก
 พลทหารเข้ามา หัวพันเมืองวาคิดอกตัญญูขบถต่อแผ่นดิน ก็เปิด
 ประตูให้เข้ามา พระเจ้าเวียงจันทน์ก็คุมพลทหารเข้าปล้นเอาเมือง
 ขัยได้พระเจ้าร่วมชาวแลเจ้าอุปราชนาคะเจ้านายบุตรหลานหลายองค์
 ครั้งนั้นไพร่ราษฎรล้มตายเป็นอันมาก เจ้าเวียงจันทน์ก็กวาดเอาครอบครัว
 เมืองหลวงพระบางลงไปไว้เมืองเวียงจันทน์ เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่ง
 ให้เสนาบดีคุมเอาพระเจ้าร่วมชาว เจ้าอุปราชนาคะ เจ้านายบุตรหลาน
 หลายองค์ลงมาถวาย ณ กรุงเวียงจันทน์ ครั้นแผ่นดินพระบาท
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จักรพรรดิ

พระดำรัสสั่งให้จำพระเจ้าย่วมชาว แลเจ้าอุปราชนาคะใส่คุกไว้^{๑๒} ฯ

๑ เจ้าเมืองเวียงจันทน์เอาเมืองหลวงพระบางไปครั้งนั้น เพราะ
 เจ้านางแทนคำหว่านเมืองวาเป็นไส้ศึกคิดอกตัญญูขบถต่อแผ่นดิน อีก
 อย่างหนึ่งเล่า ก็ทวยอายุแผ่นดินกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่วมชาว
 หลวงพระบางถึงกาลขาด เทพยเจ้าจึงอาเภทให้เห็นประหลาดเป็น
 นิมิตร พระประธานวิทัญหมื่นหน้าพระเนตรเป็นโลหิตไหลลงกระทั้ง
 จนพระนาภี วัดเชียงเหล็กพระพุทธรูปแก่นจันทร์แดงพระภักตร์แตก
 แต่พระนลาตจนถึงพระโอบยจุ ปลูกกักตพณผ้าพระบาทคนขึ้นไปจน
 ทุลออกพระอังกษา พระพุทธรูปแลพระอุโบสถวิหารแห่งอื่นไหลออก
 ทุลพระอาราม อนึ่งเทพารักษ์ภูเขาทรงก็ปลุกองแดงชนบนยอดเขา
 ให้ปรากฏแก่ตาคนทั้งหลาย อนึ่งมีพระยานาคสองตัวออกมาว่ายน้ำ
 โขงแข่งกันอยู่น้ำเมืองถึง ๗ วัน อนึ่งพอเวลาจะย่ำค่ำมี ยี่ศาจไม่มี
 ศีรษะออกมาว่าอยู่ริมน้ำโขงท่าใดขึ้นน้ำเมืองหลายวัน อนึ่งน้ำในแม่น้ำ
 น้ำโขงปลุ่งชนแต่ศีรษะเมืองตลอดลงไปจนท้ายเมืองดังเหมือนเสียงบน
 ใหญ่ อาเภทขอกเหตุขอกกลางตงนี้ จึงเสียดกรุงศรีสัตนาคนหุต
 ล้านช้างร่วมชาวหลวงพระบางไปแก่เมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง
 ก็ว่างเปล่าอยู่ได้ ๕ ปี ไม่มีเจ้าแผ่นดิน ฯ

๑๒ ในหนังสือพระราชพงษาวดารว่า เจ้านครเวียงจันทน์บอกมาว่าเจ้า
 หลวงพระบางไปเข้ากับพม่า รับทูตพม่ามาถึงเมือง จึงโปรดให้ไปตีเมืองหลวง
 พระบาง

๑ ครั้นปีเถาะลศักราช ๑๑๕๗ (พ. ศ. ๒๓๓๘) อุปราชาเจ้าเมือง
 ไชยเป็นหัวเมืองชนกกับเมืองหลวงพระบาง คิดถึงพระเดชพระคุณ
 พระเจ้าร่มขาว ซึ่งเจ้านันทเสนเอาลงมาถวายตักคอกอยู่ในกรุงเทพ
 มหานคร จึงนำของบรรณาการขึ้นไปเมืองแควนหวพาสีสอง
 ขันนาลอ อุปราชาเจ้าเมืองไชยจึงอ้อนวอนขอพึ่งเจ้าเมืองแควนหวพา
 สีสองขันนา ให้ขึ้นไปกราบทูลพระเจ้ากรุงปักกิ่งขอให้คิดเอาพระเจ้า
 ร่มขาว เจ้าเมืองแควนหวพากรับเป็นภาระกระชั้นไปกราบทูลฉลอง
 พระเจ้าปักกิ่ง ๆ ทรงทราบแล้ว จึงมีรับสั่งทรงแต่งตั้งให้ชื่อพระยาศรี
 ยองว่องเมืองเซียงรุ่ง สั่งให้แต่งพระยาสิทธิ์พร้อมกัน ถือเอา
 พิณลายจุมยกับสังข์ของมงคลเครื่องราชบรรณาการมาทางเมืองน่าน
 ลงเรือททาแฝกล่องมาลงกรุงเทพมหานคร พึ่งเจ้าพระยาสมุหนายก
 นำขึ้นไปกราบบังคมทูลแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสอง
 พระองค์ ขอพระราชทานพระเจ้าร่มขาว เจ้าอุปราชเจ้านายบุตร
 หลานขึ้นไปตั้งบ้านเมืองให้เหมือนเช่นแต่ก่อน สมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงทราบแล้ว จึงทรงปราโสด้วยราชทูต
 นทตามทางขัตติยบรรณาการประเพณี แล้วมีพระราชโองการมารพระ
 ยนต์รสรสิงหนาทคำรัสเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อม ทรงพระเมตตา
 ชุบเลี้ยงพระเจ้าร่มขาวแลเจ้าอุปราชให้อยู่ตามเดิม แล้วจึงทรงพระ
 คำรัสโปรดให้ส่งขึ้นไปตั้งเมืองหลวงพระบาง กับทรงสั่งให้มีศฤงคาร

ขึ้นไปยังเมืองเวียงจันทน์ ให้ส่งครอบครัวคนขึ้นไปเมืองหลวง
 พระบาง แล้วทรงพระราชทานสิ่งของให้ช้อพระยาศรีขรของว่อง พระยา
 สนิษะพรมตามสมควร พระเจ้าร่มขาวแลเจ้าอุปราชนาคะเจ้านาย
 บุตรหลาน ช้อพระยาศรีขรของว่อง พระยาสนิษะพรม ก็พร้อม
 กันถวายบังคมลากลับขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง ๑๓ ๗

๑ พระเจ้านันททูลล้านช้างร่มขาวมีพระราชบุตร ๖ องค์ เจ้า
 มังฆาตราชกุมารองค์ ๑ เจ้าสุทธิราชกุมารองค์ ๑ เจ้าไชยราชกุมาร
 องค์ ๑ เจ้าอภัยราชกุมารองค์ ๑ เจ้าอินแก้วองค์ ๑ เจ้าช้างองค์ ๑
 มีราชธิดา ๓ องค์ เจ้านางทุมองค์ ๑ เจ้าคำหลาองค์ ๑ เจ้าศรี
 ไวยกาองค์ ๑ เจ้ามังฆาตราชนั้นได้เป็นเจ้าราชวงศ์ ๗

๑ เจ้าอุปราชนาคะมีบุตรชาย ๗ องค์ เจ้าอภัยองค์ ๑ เจ้าสุทธิ
 องค์ ๑ เจ้าอินทร์องค์ ๑ เจ้าพรหมองค์ ๑ เจ้ามิ่งองค์ ๑ เจ้าสาร
 องค์ ๑ เจ้าสญไชยองค์ ๑ เจ้าอภัยบุตรเจ้าอุปราชนั้นให้เป็นเจ้า
 หัวนำช่วยบำรุงราชการ ๗

๑ เจ้าหัวนำมีบุตรชาย ๕ องค์ เจ้าโงนคำองค์ ๑ เจ้าแก่นคำ
 องค์ ๑ เจ้าต้อมคำองค์ ๑ เจ้าศรีวรรณองค์ ๑ เจ้าเหง่าองค์ ๑ ๗

๑ เจ้าสุทธิมีบุตรชายองค์ ๑ ช้อเจ้าคำขว บุตรหญิงช้อเจ้า
 คำตัน ๗

๑๓ ในหนังสือพระราชพงษาวดารว่าพระราชทานโทษเจ้านครหลวงพระบาง แต่
 ภายหลังเหตุที่พระราชทานโทษไม่

๑ เจ้าอินทรมุขทรชายองค์ ๑ ชื่อเจ้าคำไ้ บุตรหญิงชื่อเจ้า
คำอันองค์ ๑ เจ้าโสภาองค์ ๑ เจ้าคำตอองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้ามิ่งมุขทรชายองค์ ๑ ชื่อเจ้าคำปาน มุขทรหญิง ๒ องค์
ชื่อเจ้าคำขขององค์ ๑ เจ้าคำทวงองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าสญไชยมุขทรชาย ๒ องค์ เจ้าเง่าองค์ ๑ เจ้าคำแสน
องค์ ๑ เจ้าคำเมฆองค์ ๑ เจ้าคำชะองค์ ๑ เจ้าคำยั้งองค์ ๑ เจ้า
คำอ้วนองค์ ๑ บุตรหญิง ๕ องค์ เจ้าคำตันองค์ ๑ เจ้าคำสทธิ
องค์ ๑ เจ้าคำทพยองค์ ๑ เจ้าคำแจงองค์ ๑ ฯ

๑ ครั้นเจ้าอุปราชนาเคถึงแก่กรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ จึงทรงชบเลี้ยงเจ้าราชวงศ์มังฆาตราชให้เป็น
เจ้าอุปราชพระเจ้าร่มขาว ฯ

๑ ลุขกุญค์กักราช ๑๑๗๗ (พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๒) พระเจ้า
อนรทธร่มขาวหลวงพระบางถึงพิราลัย อยู่ในราชสมบัติ ๒๘ ปี อายุ
ได้ ๘๒ ปี ฯ

๑ ลุขชวคค์กักราช ๑๑๗๘ (พ.ศ. ๒๓๕๙) พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงชบเลี้ยงเจ้าอุปราชมังฆาตราช^{๑๔}
ให้เป็นเจ้าเมืองหลวงพระบาง เจ้าสุทธราชให้เป็นเจ้าอุปราช เจ้าอภัย
ให้เป็นเจ้าราชวงศ์ ฯ

๑ เจ้าหลวงพระบางมังฆาตราชมุขทร ๘ องค์ ชื่อเจ้าสขะเลิมองค์ ๑
เจ้าจันทราชองค์ ๑ เจ้าโพเนอทขององค์ ๑ เจ้าอุนคำองค์ ๑ เจ้าคำขัว

๑๔ เรียกกันเป็นสามัญว่า เจ้ามิ่ง

องค์ ๑ เจ้าบวระพน (บวรพนธ์) องค์ ๑ เจ้าสุทธิสารองค์ ๑ เจ้าโพธิ
 สารองค์ ๑ เจ้าโงนคำองค์ ๑ บุตรหญิง ๗ องค์ เจ้าสุพรรณองค์ ๑
 เจ้ายอดคำองค์ ๑ เจ้าฉิมมาองค์ ๑ เจ้าทองทิพย์องค์ ๑ เจ้าเบงคำ
 องค์ ๑ เจ้าฉิมพลีองค์ ๑ เจ้าทองสุกองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าอุปราชสุทธิสารมบุตรชาย ๗ องค์ ชื่อเจ้าราชภักย์องค์ ๑
 เจ้ามคไคยองค์ ๑ เจ้าคำมาวองค์ ๑ เจ้าศรีวิไชยองค์ ๑ เจ้าคำแก่น
 องค์ ๑ เจ้าคำบัวองค์ ๑ เจ้าคำสิงองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าราชวงษ์อภัยมบุตรชาย ๔ องค์ ชื่อเจ้าศรีวงษ์องค์ ๑
 เจ้าคำปานองค์ ๑ เจ้าไชยองค์ ๑ เจ้าคำสุกองค์ ๑ มบุตรหญิง
 ๔ องค์ ชื่อเจ้าคำบององค์ ๑ เจ้าคำแ้วนองค์ ๑ เจ้าบัวแก้วองค์ ๑
 เจ้าคำผิวองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าไชยราชมบุตรชายองค์ ๑ ชื่อเจ้าคำ เจ้าช่างมบุตรชาย
 ๒ องค์ ชื่อเจ้าคำพนองค์ ๑ เจ้าคำตันองค์ ๑ ฯ

๑ ลับมะโรงคักราช ๑๓๘๒ (พ.ศ. ๒๓๖๓) เมืองแฉวนหวพา
 ลับสองขนนาลือ เจ้ามหาน้อยเจ้ามหาหวังเกิดวิวาทรบกัน เจ้ามหาน้อย
 หนีลงมาพึ่งเมืองหลวงพระบาง ขอกองทัพเจ้าหลวงพระบาง มังฆาต
 ราช หนีไปตีเมืองแฉวนหวพาลับสองขนนา เจ้าเมืองหลวงพระบาง
 แต่งให้อุปราชสุทธิสารเป็นแม่ทัพ แลเจ้าอุ่นแก้วเสนาบดีหลายคน
 คมพลทหารยกขึ้นไปตั้งอยู่เมืองป็นเหนือ เจ้าอุปราชจึงแต่งให้พระยา
 เชียงไต พระยาเชียงเหนือ คมพลทหารยกขึ้นไปตีเมืองลำ เมืองพง

เมืองขอน เมืองนน เมืองเชียงฟ้า ไทหลายหัวเมือง
 ครั้นที่หลังเจ้ามหาวังเมืองเชียงรุ่ง เกณฑ์พลทหารมาต่อรบเป็น
 สามารถ พระยาเมืองขอนเมืองนนต้องขนธงแก้วกรมในทวย เจ้ามหา
 วังจับไทพระยาเชียงใต้ พระยาเชียงเหนือ เมืองหลวงพระบางขึ้นไป
 เมืองเชียงรุ่ง พวกเมืองหลวงพระบางก็แตกหนีกลับคนมาเมือง
 ยูนเหนือ ฯ

๑ เทพยเจ้ายังเอนให้ฟ้าผ่าหอรบเจ้าอุปราช ฝ่ายเมืองเชียงรุ่ง
 เถายังเอนให้เกิดไฟขึ้นไหม้เมืองหมด ทวยเทพยเจ้าทั้งปวงนิยมให้
 เห็นอภัยมณฑล เต็มแต่ก่อนเมืองหลวงพระบาง ก็ยเมืองแควนหวา
 สิบสองปันนาลือ เป็นบ้านพี่เมืองน้องไต่สายลาคความสัจให้แก่กัน
 ไว้ทั้ง ๒ ฝ่ายว่า ถ้าข้างไต่ยกพลทหารการศึกมาต่อก่อน ให้ข้างนั้น
 ต้องทวยคำสาขาล ครั้นนั้นเจ้าเมืองหลวงพระบางมังฆาตรราชหาตั้ง
 อยู่ตามคำสาขาลเต็มนั้นไม่ เกณฑ์กองทัพขึ้นไปต่อรบก่อน เทพยเจ้า
 จึงอาเภทให้เห็นประหลาดเป็นนิมิตร เจ้าอุปราชจึงส่งเจ้ามหาหน้อยขึ้นไป
 ไปเมืองช่อ แล้วก็เลิกทัพกลับลงมาเมืองหลวงพระบาง ฯ

๑ ครั้นล้นชวตศักราช ๑๑๙๐ (พ.ศ. ๒๓๗๑ ในรัชกาลที่ ๓)
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการมารพระ
 บัณฑิตสรสังหนาททรงพระตำรัสตรัสโปรดเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อม
 ให้พระยาพิไชยขึ้นไปคุมเอาตัวเจ้าอุปราชส่งมา ทวยต้องพระราช
 คำริห์ว่า เจ้าอุปราชสี่ของกันปกขัตครอขครวเมืองเวียงจันทไว้ ๑๕
 มีไทเกรงกลัวพระขารมึ ขณะเมื่อพระยาพิไชยจะขึ้นไปคุมเอาตัว

เจ้าอุปราชส่งมาในกรงนั้น เทพนิมยังเอนให้เห็นประหลาดเป็นนิมิตร
 พระประธานวิศุวรรณภูมิ นำพระเนตรเป็นโลหิตไหลลงจนพระนาภี
 พระพุทธปฏิมาในวงพระเจดีย์วิศุพระธาตุก็กระเด็นตกลงมาคว่ำพระภักตร์
 อยู่เหนือหน้าบัลลังก์ เจ้าอุปราชต้องกักขังอยู่จนถึงแก่อนิจกรรมใน
 กรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงชบเลี้ยง
 เจ้าราชวงศ์อภัยให้เป็นเจ้าอุปราช เจ้าราชบุตรเสมีให้เป็นเจ้าราชวงศ์
 เจ้าจันทราชให้เป็นเจ้าราชบุตร ฯ

๑ ครั้นล้นเกล้าเจ้าอยู่หัว ๓๓๓๓ (พ.ศ. ๒๓๗๒) เจ้าม้าวังเมือง
 แคว้นหวู่ฝานสองขนานลือ คึดพยายามจะแก้แค้นตอขแทนเมือง
 หลวงพระบาง จึงเกณฑ์พลทหารลงมาตีหัวเมืองปลายเขตระปลาย
 แคว้นเมืองหลวงพระบาง เจ้าเมืองหลวงพระบางมิ่งธำมรงค์ จึงแต่ง
 เจ้าอุปราชอภัยเป็นแม่ทัพ แลเจ้าอุ่นแก้ว เสนาบดีหลายคน คมพล
 ทหารยกกันไปต่อรบกันเป็นสามารภ ได้ประมาณสี่สัปดาห์วัน กอง
 ทัพม้าวังทนม้อมมิได้ ก็เลิกทัพกลับไปเมืองเชียงรุ่ง เจ้าอุปราช
 อภัยก็เลิกทัพกลับลงมาเมืองหลวงพระบาง ฯ

๑ ล้นเกล้าเจ้าอยู่หัว ๓๓๓๗ (พ.ศ. ๒๓๗๖) เจ้าพระยาธรรมาเป็น
 แม่ทัพ คมไพร่พลยกขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง แล้วจึงแต่งให้
 เจ้าอุปราชอภัยเป็นแม่ทัพ แลเสนาบดีหลายคนยกขึ้นไปเมืองพวน
 กัยแต่งให้เจ้าอุ่นแก้วเป็นแม่ทัพ แลเจ้าชนะไชย เจ้าแก่นคำ
 เจ้าคำปาน พระยาเพี้ยแสนท้าวขุนหลายคน ยกขึ้นไปตีเมืองแฉ่ง
 ได้พวกทรงดำลงมาไว้เมืองหลวงพระบาง ๓๖ ฯ

๑ ลุขชวตศักราช ๑๓๘๘ (พ.ศ. ๒๓๗๘) เจ้าเมืองหลวงพระบาง มังฆาตราช อยู่ในราชสมบัติ ๒๐ ปี พระชนม์ได้ ๖๕ ก็ถึงแก่พิราลัย สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระดำรัสแต่งตั้งให้ปลัดวังคุมของ ไทยทานขนไป มีผ้า ๓๐ ไตร ร่มกระต่าย ๒๐๐ คัน พัดหางปลา ๒๐๐ เล่ม กระต่ายฟาง ๒๐๐ ม้วน เครื่องเขียนสีต่าง ๆ ๓๐๐ ห่อ น้ำตาลทรายหนัก ๒ หาบ เงิน ๔๐๐ เฟื้อง ทองอังกฤษ ๒๐๐ ม้วน ในการฉาปนกิจ ฯ

๑ ครั้นเสร็จการปลงศพเจ้าหลวงพระบางมังฆาตราชแล้ว เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ จึงแต่งตั้งให้เจ้าอุ่นแก้วถือนางสอถักคุมเอา ต้นดอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการลงมาเผาตลอดองธุลพระบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว จึงทรงชยเลี้ยงเจ้าอุ่นแก้วให้เป็นราชวงศ์ ขนไปอยู่รักษาเมือง ให้เจ้าอุปราชอภัย เจ้าราชวงศ์เสด็จไป เผาตลอดองธุลพระบาท ฯ

๑ ในขณะนั้นเมืองหีบ เมืองค้อย เมืองควน พร้อมกัน คึกขบถต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ จึงแต่งตั้งให้เสนาบดีคุมไพร่พลยกขนไปตี เมืองหีบ เมืองค้อย เมืองควน ใต้พวกทรงคำสั่งลงมาเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ จึงแต่งตั้งให้พระยาครุฑนามคุมลงมาถวาย ฯ

๑ ครั้นนั้นเจ้าอุปราชอภัยกับเจ้าราชวงศ์เสด็จวิเวกกัน ต่างลงมา เผาตลอดองธุลพระบาท เมืองจอกศักราช ๑๒๐๐ (พ.ศ. ๒๓๘๓) เจ้าราชวงศ์เสด็จนั้น คุมพวกทรงคำสั่งลงมาถวายในครั้งนั้นด้วย

ข้อความเจ้าอุปราชอภัย กับเจ้าราชวงศ์เลื่อมเกี่ยวของกันนั้น เป็น
ใจความว่า เจ้าอุปราชอภัย แต่งให้ท้าวคำพันธ์ไปเมืองญวน ฯ

๑ ครั้นล้นบุญศักราช ๑๒๐๑ (พ.ศ. ๒๓๘๒) สมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัว จึงทรงชุบเลี้ยงเจ้าราชวงศ์เลื่อมให้เป็นเจ้าเมืองหลวงพระบาง
เลื่อนเจ้าอุปราชให้เป็นเจ้าอภัยสุริยวงษา เจ้าราชวงศ์อุ้นแก้วให้เป็น
เจ้าอุปราช เจ้าราชบุตรจันทราชให้เป็นเจ้าราชวงศ์ เจ้าแก่นคำ
บุตรเจ้าอุปราชให้เป็นเจ้าราชบุตร ฯ

๑ ขณะเมื่อเจ้าอุปราชอภัยจะถอยยศลงเป็นเจ้าอภัยสุริยวงษา แล
เจ้าราชวงศ์เลื่อมจะได้เป็นเจ้าเมืองหลวงพระบางนั้น เทพยเจ้ายังเฝ้า
ให้เห็นประหลาดเป็นนิมิต พระประธานวิศณุเหมือก โลหิตไหลออก
ไต่กรแวลงมาจากพระแท่น วิศสุวรรณภูมิแห่งอกไหลออกตามเส้า
ทุกเส้าทั่วอารามเหมือกคังคกน้าวรค ต้นพระศรีมหาโพธิ์วิคโพนไชย
โลหิตก็ไหลลงจนถึงพสุธา อนึ่งหินผาแท่งใหญ่ประมาณ ๔ อ้อม
สูงประมาณ ๕ ศอกเศษ เคลื่อนออกจากที่คกกลงน้ำไป อนึ่งหิน
ศิลาอยู่กลางไร่พวกบ้านปากหลังใหญ่ประมาณ ๓ อ้อม สูงประมาณ
๓ ศอกเศษ ราษฎรปลูกเข้าล้อมไว้ หินศิลาลูกนั้นยังเฝ้าให้เลื่อน
ลงมาอยู่นอกไร่ แต่ต้นเขาที่ล้อมไว้นั้นหาเป็นอันตรายไม่ อนึ่ง
ครกตำข้าวอยู่บ้านข้างหมองลูกหนึ่งอยู่ข้างบน ลูกหนึ่งอยู่ข้างล่าง
ลูกที่อยู่ข้างล่างกลิ้งขึ้นไปโคนเขา ลูกที่อยู่ข้างบนกลิ้งลงมา เทพยเจ้า
อาเภทให้เห็นประหลาดเป็นนิมิตดังนี้ ฯ

๑ ครั้นเจ้าอภัยสรีรวงษาขึ้นไปถึงท่าปากลายแล้ว ก็กลับหนี
ลงไปอยู่เมืองเขียงคาน เจ้าเมืองหลวงพระบางเล็งจึงแต่งให้พระยา
เมืองขวา พระยาตันทั่น พระยาหมื่นนำ ลงไปจับเอาเจ้าสรีรวงษา
ใส่ศรวนคุมขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง เจ้าเมืองหลวงพระบางจึงแต่ง
เจ้าราชวงศ์จันทกรกยเจ้าโพธิสาร คุมเอาเจ้าอภัยสรีรวงษาลงมาถวาย
เจ้าอภัยสรีรวงษาก็ถึงแก่อสัญกรรมไปในกรุงเทพมหานคร ฯ

๑ เจ้าเมืองหลวงพระบางเล็งมีบุตรชาย ๖ องค์ ซื่อเจ้าคำเงา
องค์ ๑ เจ้าบุญเพ็ช้องค์ ๑ เจ้าพรหมจักรองค์ ๑ เจ้าคำแสง
องค์ ๑ เจ้าพรหมมาองค์ ๑ เจ้าอินทจักรองค์ ๑ มียศหญิง
๘ องค์ ซื่อเจ้ากัลยาองค์ ๑ เจ้าคำอันองค์ ๑ เจ้ายศองค์ ๑
เจ้าขยภาองค์ ๑ เจ้าคำษรองค์ ๑ เจ้าคำสีองค์ ๑ เจ้าอันคำ
องค์ ๑ เจ้าโลมสีองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าอุปราชอันแก้วมียศชาย ๔ องค์ ซื่อเจ้าสัวษาองค์ ๑
เจ้าสุวรรณพรหมมาองค์ ๑ เจ้าทองคำองค์ ๑ เจ้าคำมาองค์ ๑ มี
บุตรหญิง ๓ องค์ ซื่อเจ้าสุพรรณองค์ ๑ เจ้าขนคำองค์ ๑ เจ้า
คำชาวองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าราชบุตรแก่นคำมียศชาย ๗ องค์ ซื่อเจ้าคำเหล็กองค์ ๑
เจ้าคำเพ็งองค์ ๑ เจ้าพรหมมาองค์ ๑ เจ้าคำย่นองค์ ๑ เจ้าคำสน
องค์ ๑ เจ้าเล็งองค์ ๑ เจ้าชอกแก้วองค์ ๑ มียศหญิง ๖ องค์
ซื่อเจ้าทององค์ ๑ เจ้าคำกวงองค์ ๑ เจ้าคำหล้าองค์ ๑ เจ้า
คำตอองค์ ๑ เจ้าคำชาวองค์ ๑ เจ้าหนูเงินองค์ ๑ ฯ

๑ ลุขวอกคักราช ๑๒๓๐ (พ. ศ. ๒๓๙๑) เจ้าหน่อคำ เจ้ามหาไชย
งาคำ ยกกองทัพมาตีเจ้าอุปราชมหาไชยเมืองเชียงใหม่ ใ้รบกันเป็น
สามารภ ขณะนั้นเจ้าเมืองหลวงพระบางเสด็จลงไปเฝ้าทูลละอองธุลี
พระบาทสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ถวายบังคมลากลับขึ้นไปตั้งที่ปากลาย
จึงแต่งตั้งให้พระยาเมืองขวาถือนางสองชั้นไป ให้เจ้าอุปราชอันแก้วเป็น
แม่ทัพ เจ้าหน่อคำ เจ้าสัวษา เจ้าสุวรรณพรหมา แลเสนาท้าวเพี้ยหลาย
คนคุมไพร่พลห้าพันเศษยกขึ้นไปตั้งอยู่เมืองไชย ฃวันเดือนยี่ ขวอก
เจ้าอุปราชอันแก้ว จึงแต่งตั้งให้เจ้าหน่อคำคุมไพร่พลพันหนึ่งขึ้นไปตั้งอยู่
บ้านแพ่ง เจ้าสัวษาคุมพลพันหนึ่งขึ้นไปตั้งอยู่เมืองเงิน เจ้าสุวรรณ
พรหมา พระยาจำบ้านคมพล ๘๐๐ เศษขึ้นไปตั้งอยู่เมืองวา พระยาศรี
มหาโน พระยานาเหนือคมพล ๘๐๐ เศษขึ้นไปตั้งอยู่เมืองบันได แต่
บรรดากองทัพตั้งลาดขอยตามหัวเมือง เป็นพรมแดนต่อกันทุกเมือง
แควนหวพาส์สองบันนาลอ ครั้นถึงเดือนยี่ ขวอกสัมฤทธิ์ศึก
เจ้าอุปราชจึงอพยพครอบครัวหนีเข้ามาถึงเมืองไชย เจ้าอุปราชแล
นายทัพนายกองทั้งปวง ก็คุมเอาเจ้าอุปราชครอบครัวลงมาถึงเมือง
หลวงพระบางเมื่อเดือนยี่ ขวอกสัมฤทธิ์ศึก ฯ

๑ ลุขระภาคักราช ๑๒๓๑ (พ. ศ. ๒๓๙๒) เจ้าเมืองหลวงพระบาง
เสด็จ จึงแต่งตั้งให้เจ้าอุปราชอันแก้ว เจ้าหน่อคำ เจ้าสัวษา เจ้าสุวรรณ
พรหมา เจ้าส็ก เจ้าสัง พระยาเชียงใหม่ ถอดศัภษณ์แลคุมเอาต้น
คอกไม้ทองเงินเครื่องราชบรรณาการ ก็พาเอาเจ้าอุปราชลงมา
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ กรุงเทพ
มหานคร ฯ

๑) ลุขจอกักราช ๑๒๑๒ (พ.ศ. ๒๓๘๓) ณ เดือน ๑๐ เจ้าหลวงพระบาง
 เสด็จถึงแก่อภิเษกโดยณเมืองหลวงพระบาง ครั้นณวันเดือนอ้าย
 แรมสามค่ำ เจ้าอุปราชอันแก่วัดแก่อนิจกรรม ณกรุงเทพมหานคร
 ในรัชชโศกทั้ง ๒ องค์ ฯ

๒) ลุขกัญจกักราช ๑๒๑๓ (พ.ศ. ๒๓๘๔ ในรัชกาลที่ ๔) เดือน ๑๐
 ขางชน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้เจ้าอุปราช
 เจ้าสุวรรณพรหมา ขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง ครั้นเจ้าราชวงศ์จันทราช
 จะลงมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท จึงพาเอาอุปราชลงมาด้วย พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดตั้งเจ้าราชวงศ์
 จันทให้เป็นผู้เมืองหลวงพระบาง เจ้าอนุคำให้เป็นผู้อุปราช เจ้าบัวคำ
 ให้เป็นผู้เจ้าราชวงศ์ แล้วจึงมีพระราชดำรัสสั่งให้พาเจ้าอุปราชเมือง
 เชียงรุ่งขึ้นไปเมืองหลวงพระบาง ครั้นพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหลวง
 วงษาราชสันติ เสด็จเป็นแม่ทัพคุมพลทหารในกรุงนอกกรุงยก
 ขึ้นไปตีเมืองเชียงตุง เจ้าเมืองหลวงพระบางจึงแต่งตั้งให้อุปราช
 เจ้าราชวงศ์ เจ้าคำม้าว เจ้าสัวษา เจ้าอุปราช เจ้านายบุตรหลาน
 เสนาบดีหลายคน คุมพลทหารสามพัน ขึ้นไปตามเสด็จพระเจ้าอนง
 ยาเธอ ๑ ตีเมืองเชียงตุง เจ้าสัวษาก็ตองขนถางแก่กรรมในทวย ครั้น
 เลิกทัพกลับมาเจ้าคำม้าวก็หายไป ครั้นนั้นเจ้าอุปราชก็เลยตาม
 เสด็จพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหลวงวงษาราชสันติ ลงมายังกรุงเทพ
 มหานคร ฯ

๑ ลุขชาลคักราช ๑๒๑๖ (พ.ศ. ๒๓๘๗) นายเซียงจำปาเมือง
 หลวงพระบาง ท้าวบุญคง ท้าวอินทร์เมืองน่าน พวกเมืองเซียงตุงจับ
 ใต้ไปแต่เมื่อขลุขลุเขยจศก หนึ่ลงมาแจ้งความต่อเมืองหลวงพระบาง
 เมืองน่าน ว่าพม่าจะยกกองทัพมาตีเมืองหลวงพระบางแสนหนึ่ง จะ
 มาตีเมืองเซียงใหม่สองแสน เมืองหลวงพระบาง เมืองน่าน จึงมี
 หนึ่งร้อยยกลงมายังกรุงเทพมหานคร เจ้าพระยาสุมนายกนำชน
 กรายบังคับมณฑลแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทราบ
 ฝ่าลของอุลพระบาทแล้ว ไม่ทรงไว้พระไทย ครั้นถึงเดือนอายุช่างชน
 ในขาลคณคณนั้น จึงมีพระบรมราชโองการมารพระยัณทรสุรสิงหนาท
 เหนอเกล้าเห็นอกระหม่อม ให้พระยาสีหราชเดโชไชย พระยาราช
 วรานุกล คุมไพร่พลในกรุงนอกกรุงสองพันเศษ ยกขึ้นไปเมืองหลวง
 พระบาง กับพาเอาเจ้าอุปราชเมืองเซียงรุ่ง เจ้าพรหมาเมืองหลวง
 พระบางขึ้นไปด้วย ครั้นพระยาสีหราชเดโชไชย พระยาราชวรานุกล
 พาเอาเจ้าอุปราชข้างตะวันตกขึ้นไปถึงศาลเจ้าเมืองน่าน ใต้เมือง
 หลวงพระบางระยะทาง ๒ คณ เจ้าอุปราชไม่ลงข้างค่านับศาลเจ้า
 เทพารักษ์เข้าสิ่งส้เอาเจ้าอุปราชข้ามลงทางค้ค้ข้าง หนึ่เข้าป่าไป
 พระยาราชวรานุกลมีบัญชาแต่งตั้งให้ท้าวเพี้ยเมืองหลวงพระบาง แลนาย
 ท้พนายกองคุมไพร่เที่ยวค้นหาเจ้าอุปราชตามในป่าถึง ๑๔ วัน ๑๕ วัน
 จึงได้เจ้าอุปราชคนมา เจ้าอุปราชไม่ได้สค้สมประค้ ไม่ใคร่ขประทาน
 เขาถึง ๑๔ วัน ๑๕ วัน คหน้าตาแลร่างกายของเจ้าอุปราชเหลืองเหมือน
 กขคนทาขมน เสนาท้าวเพี้ยจึงพร้อมกันแต่งตั้งขนขมาโทษไปได้แก่

เทพารักษ์ตามธรรมเนียมแล้ว เจ้าอุปราชจึงไต่สัจจะประที พระยา
 สหราชเทโไฮไฮย พระยาราชวรานกุล ขึ้นไปถึงเมืองหลวงพระบาง
 เดือน ๔ ข้างขึ้น พักที่พัสดุค้างอยู่ใต้วัดพระมหาธาตุศรีธรรมโศกราช
 แล้วพระยาสหราชเทโไฮไฮย จึงคุมเอาพลทหารขึ้นไปตั้งค่ายอยู่คอกของ
 ไต่ปากแม่น้ำเซองแห่งหนึ่ง ขึ้นไปตั้งค่ายเหนือบ้านราชหาญแห่งหนึ่ง

๑ ลุยมโรงศักราช ๑๒๑๘ (พ.ศ. ๒๓๘๘) ฅวันเดือน ๖ พระยา
 สหราชเทโไฮไฮย พระยาราชวรานกุล ก็พาเอาเจ้าอุปราชไพร่พล
 เล็กที่พลกลับลงมายังกรุงเทพพระมหานคร พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาชยเสียงเจ้าอุปราชเมืองเชียงรุ้ง
 พระราชทานนามสัญญาบัตร ทรงโปรดให้เป็นเจ้ามหาอุปราช พระ
 ราชทานพานหมากทองคำ เครื่องในทองคำ คนโททองคำ กระจง
 ทองคำ สั้ประทนอักษลลัค แลพระราชทานเสียดำตามสมควร เป็น
 เครื่องยศบันดาศักดิ์ แลโปรดให้พระยาราชพิณิจัยเชิญศุภอักษร
 ก็พาเอาเจ้ามหาอุปราชขึ้นไปส่งถึงเมืองหลวงพระบาง ฅวันเดือน ๔
 ลุยมโรงอัฐศก ใจความในศุภอักษรนั้นโปรดเกล้า ๆ ว่า ให้เจ้าเมือง
 หลวงพระบางมีบัญชาแต่งตั้งให้เสนาบดีผู้มีสติปัญญาสมควรแก่ราชการ
 พาเอาเจ้ามหาอุปราชแลมารดาญาติพี่น้อง ท้าวพระยาครอบครัวขึ้นไป
 ส่งถึงเมืองเชียงรุ้ง อนึ่งท้าวพระยาครอบครัวผู้ใดจะสมัครอยู่กับเมือง
 หลวงพระบางก็ให้อยู่ พวกใดจะสมัครกลับคืนไปบ้านเมืองก็ให้เจ้าเมือง
 หลวงพระบางมีบัญชาสั่งเสนาบดีจกส่งขึ้นไปตามเจ้ามหาอุปราช อย่า

ให้เจ้าเมืองหลวงพระบางมีความเสียใจ อย่าเสียตายเป็นเงินทองสิ่งของ
เล็กน้อยเลย เจ้าเมืองหลวงพระบางก็กราบถวายบังคมรับพระบรมราช
โองการใส่เห็นเกล้า ๆ พระยาราชนิกิจัยเห็นราชการเรียบร้อยแล้ว
เดือน ๕ ข้างแรมก็พาเอาไพร่พลกลับคืนลงมายังกรุงเทพมหานคร ฯ

๑ ครั้นถึงเดือน ๖ บรมเสงนพศก คักราช ๑๒๑๕ (พ. ศ. ๒๔๐๐)

เจ้าเมืองหลวงพระบาง จึงสั่งให้พระยาศรีมหาพนามตาแสงเชียงรุ่ง พา
เอาเจ้ามหาอุปราชา แลมารดาญาติพี่น้องท้าวพระยาครอบครัวขึ้นไปส่ง
ครั้นไปถึงเมืองปูนใต้ เจ้านางแว่น ๑ เจ้านางสนทลา ๑ พี่สาวน้องหญิง
ของเจ้ามหาอุปราชาก็ถึงแก่กรรมตายทั้ง ๒ คน เจ้ามหาอุปราชาจึงให้
พระศรีมหาพนามตาแสงเมืองชุนพักอยู่เมืองชุนเหนือ เจ้ามหาอุปราชา
ก็พาเอามารดาท้าวพระยาครอบครัวทั้งปวงขึ้นไปเมืองเชียงรุ่ง แล้ว
เจ้ามหาอุปราชากับมหาไชย เกิดอริวิวาทรบพุ่งกันในบรมเสงนพศกนั้น
มหาไชยจึงอพยพครอบครัวเมืองพง หนีเข้ามาพึ่งเมืองหลวงพระบาง
พำนักอาศัยอยู่เมืองไชย แล้วมหาไชยเกณฑ์เอากองทัพกลับคืนไป
ตีเมืองเชียงรุ่ง จับได้เจ้ามหาอุปราชาเอาไปสำเร็จโทษเสียแล้ว มหา
ไชยยกขึ้นไปตีเมืองแจ้ ไต่ทำสงครามแก่กันเป็นสามารด มหาไชย
ต้องขนพวกเมืองแจ้ถึงแก่กรรมในทวย นายยงบุตรมหาไชยแลท้าว
พระยานายทัพนายกอง ก็พากันแตกกระจัดพลัดพรายลงมาเมืองไชย
เจ้าเมืองหลวงพระบางจึงสั่งให้พระยาเมืองซ้าย พระเชียงใต้คุมเอา
ไพร่พลยกขึ้นไปตั้งอยู่เมืองไชย เมืองอ้าย ประจักษ์รักษาเขตแดน ฯ

๑ ลุขวอกคักราช ๑๒๒๓ (พ.ศ. ๒๔๐๔) เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ นาย
 ยงบรมมหาไชยแต่งให้นางอกคำมารดาเลี้ยงลงมาเมืองหลวงพระบาง
 แล้วนายยงก็พาเอาท้าวพระยาไพร่พลคึกการขบถตีทัพพระยาเมืองซ้าย
 พระยาเซียงใต้ ที่ตั้งอยู่เมืองไชย เมืองอ้าย แดกกระจัก
 พลตีพราย แล้วก็อพยพกวาดเอาครอบครัวหนีขึ้นไปเมืองพง เจ้าเมือง
 หลวงพระบางจึงทรงสั่งให้เจ้าราชวงศ์คำบัว เจ้าราชบุตรแก่นคำ
 เจ้าพรหมา คุมเอาไพร่พลยกขึ้นไปตามนายยงแลท้าวพระยาครอบครัว
 หาทันไม้ ก็พากันเลิกทัพกลับลงมาเมืองหลวงพระบาง ฯ

๑ ลุขระภาคักราช ๑๒๒๔ (พ.ศ. ๒๔๐๕) ฅวันอาทิตย์ เดือน ๓๐
 ขึ้น ๑๑ ค่ำ เจ้าเมืองหลวงพระบางจึงทรงว่าฤกษ์ถึงพระเศษพระคณ
 พระขารมีแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงจัดโต๊ะเจ้าโคมศรี
 ขตรเจ้าเมืองหลวงเสิม กับช่างทนายลาวช่างหนึ่ง แลต้น
 คอกไม้ทองเงินสิ่งของมงคลเครื่องราชบรรณาการลงมาทูลเกล้าทูล
 กระหม่อมถวาย ฯ

๑ ครันถเดือน ๒ ขึ้น ๘ ค่ำ ในบวรภาคนี้ แดแสง
 เมืองไชยมีหนังสือบอกลงมาถึงเสนาบดีในสนามเมืองหลวงพระบางว่า
 นายยงบรมมหาไชยเมืองพง กับพระยาพระวิชา แลพระยาภิบาลย์
 คุมเอาไพร่พลเมืองล่าเมืองพงยกเข้ามาตั้งค่ายอยู่บ้านนาหินเมืองไชย
 บอกว่าจะมากวาดเอาครัวพระยาไชยวงษ์เมืองล่า กับตัวเจ้าไชยวงษ์
 ขึ้นไปเมืองล่าเมืองพง เสนาบดีได้นำหนังสือขอขนาเจ้าอุปราชอุ้นคำ
 ผู้รักษาเมืองทวายแล้ว ไม่ไว้ใจแก่ราชการ จึงแต่งให้พระยา

เมืองขวา พระยาศรีมหาโน เพี้ยเจ้าหมื่นคุมไพร่พล ๘๐๐ เคษ
 ยกขึ้นไปน้ำยากน้ำอทางหนึ่ง แล้วให้เจ้าพรหมาเป็นทัพหน้า เจ้าคำปาน
 เป็นทัพหลัง ยกขึ้นไปเมืองงานาคะให้ถึงเมืองไชยทางหนึ่ง ให้
 เจ้าราชวงศ์คำบัว เป็นแม่ทัพยกขึ้นไปตั้งอยู่ราชหาญทัพหนึ่ง พระยา
 เมืองขวา พระยาศรีมหาโน เพี้ยเจ้าหมื่น ไต่รบทัพนายยองวัน ๑ พระยา
 เมืองขวา พระยาศรีมหาโน เพี้ยเจ้าหมื่น ก็ลาทัพหนลงมาทางราชลัม
 เชียงคาศิวแม่น้ำง่า เจ้าพรหมา เจ้าคำปาน ยกขึ้นไปถึงบ้านเทียว
 เมืองไชย ไต่รบทัพหลวงนายยองเวลา ๑ พอพลบค่ำสิ้นแสงอัษฎงค์
 ตกประมาณ ๓ ยามเคษ นายยองก็พาเอาท้าวพระยาไพร่พลเล็กทัพหนี
 ไปตั้งกลางวันกลางคืนมิได้หยุด เจ้าพรหมา เจ้าคำปาน จึงแต่งให้
 พระยาศรีวรวงษ์ เมืองไชย เพี้ยคำสมภู นายอาสาคุมพล ๘๐๐ เคษ
 ตามนายยองขึ้นไปถึงเมืองปูนเหนือหาที่นายยองไม่ ครั้นถึงฉนวนเดือน ๖
 ขอบ จิตวาศก (คักราช ๑๒๒๔ พ.ศ. ๒๔๐๕) เจ้าพรหมา เจ้าคำปานก็
 เลิกทัพกลับลงมาเมืองหลวงพระบาง แต่นายยองยกกองทัพเข้ามาตี
 เขตแดนเมืองหลวงพระบางครั้งนั้น เจ้าเมืองหลวงพระบางลงมา
 เผาทุลลของธิดพระบาทมณฑกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกลาเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาชยเสด็จพระราชทานสัญญาบัตรเพิ่ม
 ยศขึ้น ให้เป็นพระเจ้าจันทรเทพประภาคุณ ศุภสุนทรธรรมธาดา
 พระเจ้านครหลวงพระบาง แล้วก็กราบถวายบังคมลาพาเอาเจ้านาย
 บุตรหลานกลับไป ๗

๑ พระเจ้าเมืองหลวงพระบางจันทรมบุตรชาย ๔ องค์ ซ้อเจ้า
 สุวรรณองค์ ๑ เจ้าคำขว่องค์ ๑ เจ้าคำแสงองค์ ๑ เจ้ากัญญา
 องค์ ๑ มบุตรหญิง ๗ องค์ ซ้อเจ้าคำขว่องค์ ๑ เจ้าคำขว่อง
 องค์ ๑ เจ้าคำแ่วนองค์ ๑ เจ้าคำฝุยองค์ ๑ เจ้าทองคองค์ ๑
 เจ้าโลภากองค์ ๑ เจ้าคำอันองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าอุปราชอันคำมบุตรชาย ๒ องค์ ซ้อเจ้าคำสกกองค์ ๑ เจ้า
 ศรีสพรรณองค์ ๑ มบุตรหญิง ๕ องค์ ซ้อเจ้าหนุมองค์ ๑ เจ้าหนุมคำ
 องค์ ๑ เจ้าคำหลาองค์ ๑ เจ้าอินแก้วองค์ ๑ ฯ

๑ เจ้าราชวงศ์คำขว่มบุตรชาย ๗ องค์ ซ้อเจ้าพรหมากองค์ ๑
 เจ้าสุวรรณคำองค์ ๑ เจ้าคำคองค์ ๑ เจ้าสุวรรณองค์ ๑ เจ้าดวงจันทร์
 องค์ ๑ เจ้าคำตันองค์ ๑ เจ้าคำอันองค์ ๑ มบุตรหญิง ๕ องค์
 ซ้อเจ้าขยัคองค์ ๑ เจ้าคำชาวองค์ ๑ เจ้าชนค่างองค์ ๑ เจ้าทองวัน
 องค์ ๑ เจ้าจันทสมุทองค์ ๑ ฯ

๑ พระเจ้าจันทเทพประภาคณเจ้าเมืองหลวงพระบางอยู่ในสมัค
 ๑๕ ปี ชนมาอยู่ ๗๑ ถึงแก่พิราลัย (ในรัชกาลที่ ๕) เมื่อ
 ๑๖ วันพฤษภาคม ๑๒ ค่ำ บรมเมษ ศักราช ๑๒๓๒ (พ.ศ. ๒๔๑๕) ฯ

สิ้นสมัยเดิมเท่านั้น

